

Communicatie- en participatieplan Herinrichting Ooijse Graaf

20 oktober 2022

Inhoud

Inhoud	2
1. Inleiding	3
2. De aanpak van communicatie en participatie.....	6
3. De doorlopen inhoudelijke opgave	7
4. De actoren	10
4.1 Onderscheidende actoren	10
4.2 Klankbordgroep	11
4.2.1 Rol van de klankbordgroep.....	11
4.2.2 Samenstelling	11
4.2.3 Praktische uitwerking Praktische uitwerking van de klankbordgroepbijeenkomsten:.....	12
4.3 Excursies	12
5. Het proces	13
5.1 Strategie: doelen, voorwaarden en mate van participatie	13
5.2 Inhoud participatie en communicatie	14
5.3 Aansluiting bij besluitvorming: wie beslist(e) en wanneer?	16
6. Concrete planning communicatie en participatie	17
1. Bijlage: Zienswijze en beantwoording NRD.....	18
2. Bijlage: Uitgebreide omgevingsanalyse.....	32
3. Bijlage: Uitgevoerde activiteiten en gerealiseerde middelen communicatie en participatie...	36

1. Inleiding

De Ooijse Graaf is een oude rivierarm van de Waal, gelegen in de Ooijpolder in de gemeente Berg en Dal. Vroeger stroomde hier de Waal. De Ooijse Graaf is voor de natuur in de Gelderse Poort van cruciaal belang, maar de oude rivierarm en de daarin gelegen riviermoerassen zijn grotendeels verdroogd. Er liggen mooie kansen om de natuur robuuster te maken en het rietmoeras te vernatten. Hiervoor heeft K3 in samenwerking met ARK Natuurontwikkeling het project Herinrichting Ooijse Graaf ontwikkeld.

Het projectgebied is gelegen in de Ooijpolder (gemeente Berg en Dal) en bestaat uit drie deelgebieden:

1. Deelgebied herinrichting: in dit het gebied realiseren we circa 33 hectare nieuwe natuur (circa 20 hectare open water met oeverzones en circa 13 hectare rietmoeras) door middel van tijdelijke winning van zand als bouwgrondstof. Op 7 hectare wordt tijdelijk zand gewonnen en na afronding van de werkzaamheden wordt deze grond weer in landbouwkundig gebruik genomen.
2. Deelgebied installatieterrein: het gebied voor een tijdelijk installatieterrein (incl. transportband) waar het vrijkomende zand wordt verwerkt.
3. Deelgebied laadvoorziening: het gebied waar de tijdelijke laadvoorziening is voorzien vanaf waar het gewonnen zand via de Waal per schip wordt afgevoerd.

Legenda

A Installatieterein	E Transportband	I Zandwinning
B Landschapswal	F Laadvoorziening	J Rietmoeras
C Zandzuiger	G Drijvende zonnepanelen	
D Persleiding	H Omputlocatie	

Voor de realisatie van het plan moet het vigerende bestemmingsplan Buitengebied 2012 aangepast worden. Daarnaast moet voor de ontgroning een ontgrondingsvergunning, een omgevingsvergunning en eventueel een ontheffing (soortenbescherming) en/of een vergunning voor gebiedsbescherming op grond van de Wet natuurbescherming bij de provincie Gelderland worden aangevraagd.

In het kader van de bestemmingsplanprocedure en de vergunningaanvraag voor de ontgroning (en eventueel de Wet natuurbescherming) wordt een gecombineerd plan-/project-m.e.r. doorlopen. De uitkomsten van deze m.e.r.-procedure landt in het MER Herinrichting Ooijse Graaf en dit rapport is beoordeeld door de onafhankelijke commissie voor Milieu Effectenrapportages. Op basis van het definitieve advies van de Commissie MER, Gemeente Berg en Dal en de Provincie Gelderland is een

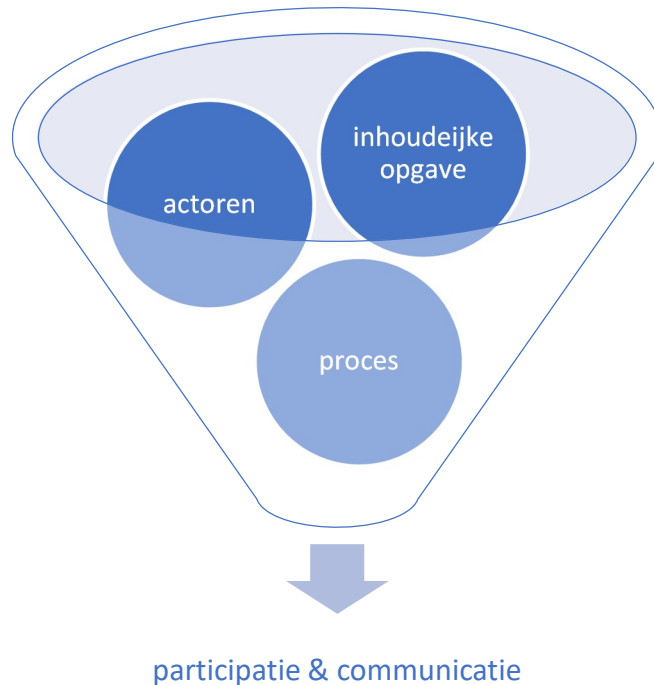
aanvulling op het MER geschreven. Het MER Herinrichting Ooijse Graaf vormt samen met het document Aanvullingen MER Herinrichting Ooijse Graaf de onderbouwing van het vast te stellen bestemmingsplan alsmede voor het besluit tot verlening van de ontgrondingsvergunning.

Om in samenspraak met de omgeving te komen tot een optimaal plan is er een uitgebreid participatietraject doorlopen. Gedurende dit participatietraject zijn communicatiemomenten afgestemd op de formeel te nemen stappen in vergunning en bestemmingsplanprocedures. Hierdoor is de omgeving op diverse manieren in staat gesteld om informatie op te halen, te delen en reacties te geven op informele, formele, schriftelijke en mondelinge wijze. Dit heeft ons als initiatiefnemer in staat gesteld om met in achtneming van de uitgangspunten en doelstellingen van het project het definitieve plan te optimaliseren op basis van de input uit de omgeving.

Om tot een goede samenwerking te komen in de omgeving en met de diverse stakeholders, is op voorhand dit communicatie en participatieplan opgesteld. Gedurende het traject zijn de ondernomen activiteiten opgenomen in dit plan.

2. De aanpak van communicatie en participatie

De aanpak voor participatie en communicatie in hoofdlijnen werken we uit langs drie samenhangende aspecten. Zie onderstaande figuur:

De hoofdlijnen voor de aanpak van participatie en communicatie werken we in de volgende hoofdstukken verder uit:

Hoofdstuk 3: de inhoudelijke opgave

- Wat is de opgave?
- Relevante typering, afbakening, ambities en uitgangspunten
- Hoe te realiseren? Wat zijn kansen en barrières? Wat zijn oplossingsrichtingen?

Hoofdstuk 4: de actoren

- Welke actoren zijn beeld?
- Wat is hun betrokkenheid, rol en belang en grondhouding in relatie tot de opgave?
- In hoeverre is er sprake van een vertrouwensband met actoren en wat is de mate van invloed van partijen?

Hoofdstuk 5: het proces:

- Gemeenschappelijke noemer en verschillen
- Welke procesdoelen?
- Kernvoorwaarden voor participatie en samenwerking
- Participatievormen
- Processtappen

3. De doorlopen inhoudelijke opgave

Met het project Herinrichting Ooijse Graaf willen K3 en ARK Natuurontwikkeling de volgende projectdoelen realiseren:

- Het vergroten van het huidige areaal rietmoeras in de Ooijse Graaf met 13 hectare om daarmee een robuuster leefgebied te realiseren voor moerasgebonden flora en fauna en een positieve bijdrage te leveren aan de biodiversiteit.
- Het ontwikkelen van een natuurlijke stapsteen tussen de Millingerwaard en de Duivelsberg op de stuwwal om zo de natuur- en landschapsverbinding te versterken en een positieve bijdrage te leveren aan de biodiversiteit.
- Een bijdrage leveren aan de realisatie van een robuuste klimaatbuffer om meer water voorradig te hebben voor droge perioden en beter water te kunnen bufferen in nattere perioden.
- Het verbeteren van de toegankelijkheid en de beleefbaarheid van de natuur in het projectgebied voor omwonenden en recreanten om zo de verbinding tussen mens en natuur een impuls te geven.
- Het op duurzame wijze winnen van oppervlaktedelfstoffen (zand en grind) ten behoeve van de grondstofvoorziening voor de nationale bouwopgave.

Om te komen tot een optimaal plan zijn we sinds het najaar van 2019 in wisselwerking met de omgeving bezig met het doorlopen van het plantraject. Input ophalen uit de omgeving, gesprekken met bevoegde gezagen, informatiebijeenkomsten, veldexcursies en het onderzoekstraject van het MER hebben geleid tot de totstandkoming van het definitief ontwerp.

Ten behoeve van het MER is als eerste stap een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) opgesteld. Dit document omschrijft welke alternatieven en varianten er in het MER onderzocht worden. Dit document is in combinatie met informatiebijeenkomsten voor de omgeving op donderdag 7 en zaterdag 9 oktober 2021 door de provincie Gelderland en de gemeente Berg en Dal ter inzage gelegd.

De verkregen input vanuit de omgeving heeft er o.a. toe geleid dat het alternatief “rivierdynamiek” is komen te vervallen. Alle overige input die tijdens deze (officiële) feedbackronde is binnengehaald is verwerkt in Bijlage 1 “Zienswijze en beantwoording NRD”.

In het MER zijn vervolgens de volgende alternatieven en varianten onderzocht.

Inrichtingsalternatieven

1. Rietmoeras: dit inrichtingsalternatief is het voornemen waarin alle projectdoelen samenkomen en waarbij we aanhaken bij de geformuleerde Natura2000 doelen voor instandhouding van leefgebieden voor vogelsoorten zoals roerdomp, woudaapje en grote karekiet. Realisatie van nieuw rietmoeras vormt een belangrijke randvoorwaarde.
2. Bosontwikkeling: dit inrichtingsalternatief is onderzocht omdat het op voorhand onzeker was of realisatie van goede en duurzame (hydrologische) uitgangspunten voor rietmoeras haalbaar

is waardoor er van nature ook sprake is van bebossing van het huidige rietmoeras (natuurlijke successie). In dit alternatief leggen we een verbinding met de Natura2000 doelstelling om de kwaliteit van zachthoutoibos te verbeteren.

Varianten

Deze twee inrichtingsalternatieven bevatten allebei vier aspecten die nader zijn onderzocht. Net als voor de inrichtingsalternatieven geldt ook voor deze varianten dat dit plaatsvindt binnen het kader van de projectdoelstellingen.

Aspect		Varianten
1.	Waterpeil (sluit aan bij doel robuuste klimaatbuffer)	- Handhaven huidige waterpeil (9.15 NAP) - Verhogen waterpeil tot 9.30 NAP - Verhogen waterpeil tot 9.50 NAP - Verhogen waterpeil tot 9.65 NAP
2.	Toegankelijkheid & beleefbaarheid	- Diverse locaties voor wandelroutes - Diverse locaties voor parkeren - Realisatie van een natuurbelevingsvoorziening, denk aan vogelkijkhut
3.	Buitendijkse geul	- Het realiseren van een buitendijkse geul in aansluiting op de Erlecomse Kaliwaal.
4.	Locatie tijdelijke laadvoorziening	- Laadvoorziening in verlengde Erlecomse Kaliwaal¹

Uitkomsten MER

De uitkomsten van de onderzoeks- en uitwerkingsfase zijn verwerkt in het MER Herinrichting Ooijse Graaf. Het MER geeft inzicht in de impact van verschillende alternatieven en varianten op de omgeving (milieu én leefomgeving) en de impact van de verschillende alternatieven en varianten op de mate waarin de gestelde projectdoelen worden bereikt (mate van doelrealisatie). In het MER is het voorkeursalternatief onderbouwd en uitgewerkt.

Dit MER is op 6 juli 2022 ter beoordeling aan de Commissie m.e.r. voorgelegd. Op 13 september 2022 heeft de Commissie m.e.r. haar definitieve advies op haar website gepubliceerd.

Het advies van de Commissie m.e.r. is gedeeld met de klankbordgroep en met de omgeving tijdens een informatiemoment die op 15 september 2022 heeft plaats gevonden op boerderij Eindschenhof.

Totstandkoming definitief ontwerp

Het advies heeft geleid tot het opstellen van een aanvulling op het MER en daarmee een verbetering van het definitief ontwerp. Zo wordt het nieuwe rietmoeras aansluitend op het bestaande rietmoeras aangelegd en hydrologisch gescheiden van de nieuwe plas. Op deze manier wordt er invulling gegeven aan input die vanuit de klankbordgroep naar voren is gekomen om kwelwater dat in de plas Kraaijenhof als eerste omhoog komt te benutten om het bestaande en nieuwe rietmoeras als eerste van voldoende water te voorzien. Daarnaast zijn op basis van een ecohydrologische systeemanalyse

¹ De laadvoorziening in de Waal maakt onderdeel uit van het voornemen en is daarom niet als variant onderscheiden.

de maaiveldhoogtes van het nieuwe moeras geoptimaliseerd om toekomstige verruiging(bosvorming) te voorkomen. Naar aanleiding van de benoemde informatiebijeenkomst is er ook nog voor gekozen aansluiting te zoeken bij de diverse verzoeken om de struinzone, die het mogelijk maakt om vanaf de Erlecomseweg naar de vogelkijkhut te struinen, jaarrond toegankelijk te maken.

Op 3 november 2022 is de aanvulling van het MER tijdens een klankbordgroep bijeenkomst besproken en toegelicht.

Uiteindelijk is het MER, de Aanvulling op het MER en het definitieve ontwerp verwerkt in een ontwerp bestemmingsplan en vergunningaanvragen en is de omgeving op 8 december 2022 per brief op de hoogte gebracht dat de stukken ter beoordeling zijn ingediend bij het bevoegd gezag.

Het belang van participatie en communicatie

K3 en ARK zijn gekomen tot een voorkeursvariant voor het project Herinrichting Ooijse Graaf:

- die maximaal invulling geeft aan de positieve projectdoelen;
- met zo minimaal mogelijke negatieve effecten voor de omgeving;
- die maakbaar, betaalbaar en beheerbaar is.

Daartoe is in ieder geval op de aspecten van het onderzoekstraject MER een keuze gemaakt:

- a. de inrichtingsvariant (rietmoeras of natuur)
- b. het waterpeil
- c. invulling toegankelijkheid en beleefbaarheid
- d. wel/geen buitendijkse geul
- e. definitieve locatie van de tijdelijke laadvoorziening

Relevante kaders en afbakening (ruimtelijk, financieel, procesmatig)

- Het project wordt gerealiseerd binnen het projectgebied zoals aangeduid op de figuur in hoofdstuk 1. Dit betekent dat de te nemen maatregelen binnen deze grenzen vallen, maar ook dat de doelen binnen deze grenzen gerealiseerd worden.
- De uitvoering van het project wordt mogelijk gemaakt vanuit de tijdelijke zandwinning.
- Initiatiefnemers hebben vooraf afgesproken dat steeds gestreefd wordt naar een zo breed mogelijk maatschappelijk draagvlak d.m.v. overleg met betrokken partijen, het rekening houden met hun wensen en een open, zorgvuldige communicatie met de klankbordgroep en de omgeving over de voornemens, plannen en activiteiten.

4. De actoren

4.1 Onderscheidende actoren

Er zijn op hoofdlijnen 6 categorieën actoren te onderscheiden:

Categorie	Actoren	Belangen
Direct belanghebbenden	• Grondeigenaren locatie nieuwe natuur en tijdelijke zandwinning Woongroep Kraaijenhof (bewoners die op korte afstand wonen van het projectgebied) • Eigenaren/gebruikers van grond- en huizen die directe effect hebben van evt. peilverhoging of andere (tijdelijke) effecten • Thornsche Molen	• Geen schade door evt peilopzet • Zo min mogelijk overlast in realisatiefase • Mooie en aantrekkelijke woonomgeving • Toegankelijk & beleefbaar gebied
Omwonenden	• Eigenaren/gebruikers van grond- en huizen rondom het projectgebied die <u>geen</u> direct effect ondervinden • Dorpsraad Erlecom/Stichting DOE	• Mooie en aantrekkelijke woonomgeving • Zo min mogelijk hinder van tijdelijke effecten in realisatiefase
Inhoudelijk betrokkenen/deskundigen	• Staatsbosbeheer • Particuliere natuurbeheerders met nabijgelegen natuurgebieden • Ploegdriever • Vogelbescherming Nederland • Bestuur Thornsche Molen • Stichting Doe • Adviesbureau's	• Waarborging natuurrealisatie (lange termijn) • Optimalisatie onderlinge afstemming tbv beheer • Realisatie verbindingen > grotere natuurverbinding stuwwal – rivier maar ook verbinding natuur – mens
Bevoegd gezag	• Gemeente Berg en Dal • Provincie Gelderland • Waterschap Rivierenland • Rijkswaterstaat	• Goed doorlopen processen/procedures • Bijdrage aan beleidsmatige doelstellingen
Pers/media	• Lokale media • Regionale media • Vakinhoudelijke media	• Interessant nieuws vroegtijdig kunnen brengen • Achtergrond / verdiepend artikelen

Een nadere verdieping van de stakeholders is opgenomen in bijlage 1. In bijlage 2 is een overzicht van de uitgevoerde activiteiten en gerealiseerde middelen met betrekking tot communicatie en participatie tot nu toe opgenomen.

4.2 Klankbordgroep

Op basis van de onderscheidende actoren is een klankbordgroep opgezet.

In deze klankbordgroep is een afspiegeling van directe belanghebbenden, omwonenden en inhoudelijk betrokkenen opgenomen. Er is zorggedragen voor een afspiegeling van belangen op het gebied van natuur, wonen, recreatie en landbouw uit de directe omgeving. Tijdens de klankbordgroepbijeenkomsten zijn op een paar momenten inhoudelijke adviseurs uitgenodigd om kennis te delen. Het bevoegd gezag is als agenda lid meegenomen in de communicatie.

4.2.1 Rol van de klankbordgroep

De rol van de klankbordgroep is het meedenken over de inrichting van het projectgebied met daarbij de projectdoelen als vertrekpunt. Daarbij brengen de leden van de klankbordgroep vanuit verschillende invalshoeken kennis in over het gebied, een specifiek onderwerp en/of haar bewoners.

Dit betekent dat ARK en K3 de klankbordgroep informeren over de stappen in het project en relevante achterliggende (onderzoeks)informatie om de leden tijdig de gelegenheid te geven om actief mee te denken en ideeën, opmerkingen, bedenkingen en behoeften te delen (zie bijlage 2). Door middel van de klankbordgroepbijeenkomsten zijn de deelnemers bij het project betrokken en kunnen zij dit gedurende het hele traject (ook tijdens de tijdelijke uitvoering) blijven. Ook leden die een bijeenkomst missen wordt de kans geboden om aan de hand van de notulen achteraf aanvullende vragen te stellen of visies te delen. Hierdoor wordt invulling gegeven aan de wens dat daadwerkelijk alle belangen van de omgeving worden gehoord en meegewogen. Bovendien dragen deze bijeenkomsten bij aan de zichtbaarheid van de initiatiefnemers, doordat een vaststaande gelegenheid wordt geboden om vragen te stellen of gedachten te delen.

Uiteindelijk is het aan de initiatiefnemers hoe zij de opbrengst van de klankbordgroep verwerken in de uiteindelijke plannen. De klankbordgroep is geen formeel adviesorgaan richting het Bevoegd Gezag.

De leden van de klankbordgroep hebben zitting op persoonlijke titel.

4.2.2 Samenstelling

Najaar 2019 is een klankbordgroep geformeerd met daarin de direct belanghebbenden. Deze klankbordgroep is medio januari 2022 uitgebreid tot onderstaande samenstelling:

- Bewoner(s) Kraaijenhof
- Bewoner Kapiteldijk
- Eigenaar nabijgelegen natuurgebieden
- Inwoner Erlecom, stichting DOE
- Eigenaar Eindschenhof, grondeigenaar en toekomstig beheerder
- Stichting Thornsche Molen
- ARK Natuurontwikkeling, mede initiatiefnemer
- K3, mede initiatiefnemer

4.2.3 Praktische uitwerking

Praktische uitwerking van de klankbordgroepbijeenkomsten:

- Bijeenkomsten hebben fysiek plaats bij de Thornsche Molen.
- K3 is het praktisch aanspreekpunt voor de klankbordgroepleden.
- Voorafgaande aan de bijeenkomsten zijn bespreekpunten en stukken gedeeld, achteraf zijn verslagen toegestuurd. De gemeente Berg en Dal en de Provincie Gelderland zijn als agenda lid meegenomen in deze communicatie.
- K3 faciliteert het overleg en maakt van elke bijeenkomst een kort verslag.
- De klankbordgroep wordt gedurende vergunningprocedures en de uitvoering doorgezet als de leden dit willen.

4.3 Excursies

Niet slechts doormiddel van bijeenkomsten, ook door middel van nieuwsbrieven, een brochure en veldexcursies is de omgeving bij het plan betrokken. Dit heeft eveneens geleidt tot een betere beeldvorming van het project. Hierdoor heeft de omgeving relevante vragen, belangen en ideeën met betrekking tot de plannen naar voren kunnen brengen. Zowel met de gemeenteraad, medewerkers van de betrokken bevoegde gezagen, de MER commissie als met omwonenden zijn veldexcursies geweest, waarin de plannen zijn toegelicht door K3 en ARK en waar ruimte bestond voor overleg met elkaar (zie bijlage 2).

5. Het proces

5.1 Strategie: doelen, voorwaarden en mate van participatie

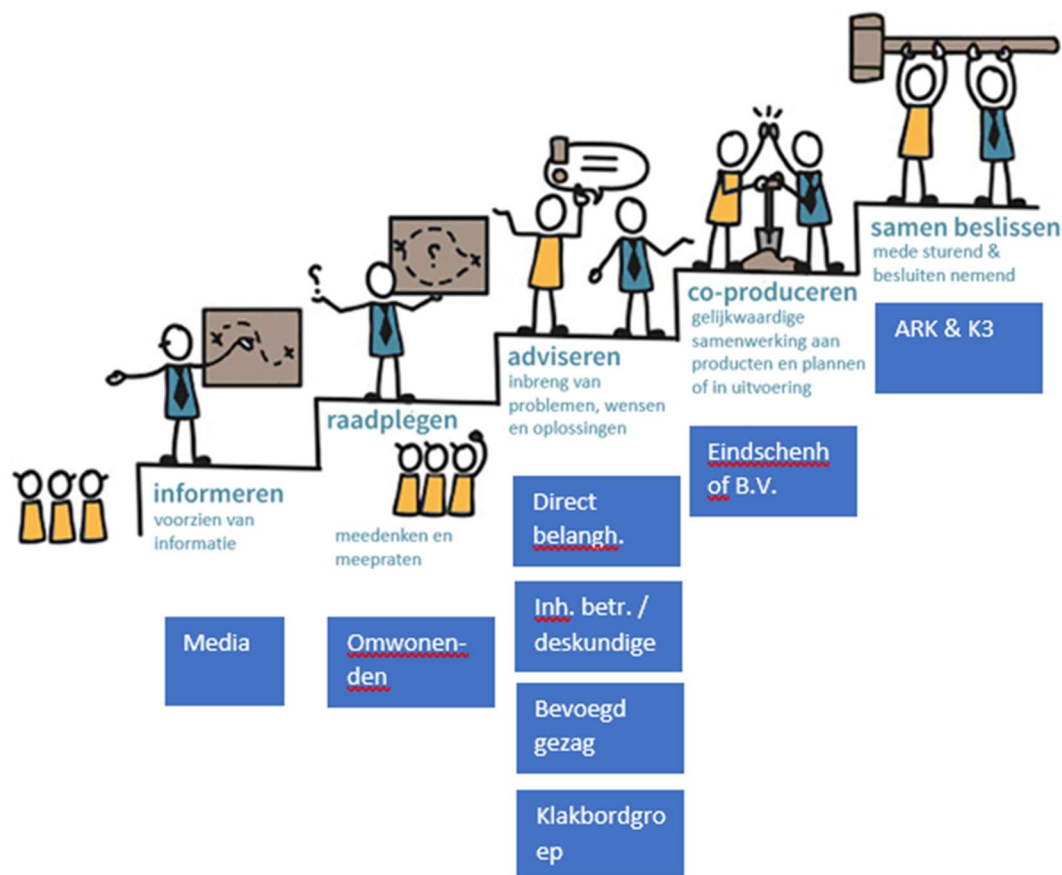
De invulling van participatie en communicatie diende voor dit project **drie doelen**:

1. De kennis van de actoren uit hoofdstuk 4 optimaal benutten en inzicht krijgen in wensen, behoeften en randvoorwaarden van eigenaren / gebruikers, bewoners en omwonenden van de Ooijse Graaf om het project met de daaronder liggende projectdoelen te realiseren.
2. Een proces van plan- en besluitvorming zodanig inrichting dat voor alle stakeholders navolgbaar is hoe de uiteindelijke voorkeursvariant tot stand is gekomen waarvoor de benodigde vergunning aanvragen worden ingediend.
3. Een slagvaardig plan- en besluitvormingstraject.

Er zijn een aantal voorwaarden voor zinvolle participatie. Binnen het project Ooijse Graaf stond het als volgt met deze voorwaarden:

1. Openheid	De kaders van het plan zijn bepaald, maar op een aantal aspecten zijn binnen een bepaalde bandbreedte relevante vraagstukken: keuze in varianten, waterpeil, invulling toegankelijkheid en beleefbaarheid, invulling/uitwerking beheer. Er is bij de initiatiefnemers bereidheid om serieus met stakeholders in gesprek te gaan en in de verdere planuitwerking zoveel mogelijk rekening te houden met input uit de omgeving .	+
2. Duidelijkheid	Het is duidelijk wat wel/niet vaststaat, waar nog onderzoek plaatsvindt en/of waar zaken verder ingevuld kunnen worden. Ook is duidelijk dat de uiteindelijke afweging over wat wel/niet mee te nemen in het voorkeursalternatief ligt bij de initiatiefnemers. Belangrijk uitgangspunt dat vooraf afgesproken is: het ontstaan van schade voor externe partijen wordt voorkomen of gecompenseerd. Als dit niet mogelijk is, dan kan realisatie niet doorgaan.	+
3. Meerwaarde	Participatie heeft een duidelijke meerwaarde in dit project. Het leidt tot een definitief ontwerp dat zoveel mogelijk afgestemd is op de wensen, behoeften en randvoorwaarden van stakeholders waardoor de kans groter is op draagvlak bij de omgeving.	+
4. Constructieve relatie	Met alle actoren die nu in beeld zijn is een constructieve relatie aanwezig op basis waarvan input op het plan opgehaald kan worden.	+
5. Geschikte problematiek	Enkele basis aspecten in het project Herinrichting Ooijse Graaf liggen als basisuitgangspunten vast, daarnaast liggen er op een aantal aspecten nog keuzes voor. Keuzes die juist ook impact hebben op de verschillende stakeholders. Er zijn voldoende zinvolle, hanteerbare en voldoende interessante participatievragen te stellen aan de verschillende groepen actoren.	+
6. Voldoende tijd, capaciteit, geld en expertise	Er is binnen de planning van het project tijd en ruimte voor een participatieve werkwijze en om waar nodig breed over het project te communiceren. De regie hiervoor ligt bij de initiatiefnemers van het project. Concreet zijn er altijd twee projectmedewerkers vanuit K3 en één vanuit ARK beschikbaar voor het participatietraject.	+

Op basis van de drie participatiedoelen en de voorwaarden voor participatie is er per onderscheiden actor de volgende **mate van participatie** nagestreefd:

5.2 Inhoud participatie en communicatie

De participatie van en communicatie met de verschillende stakeholders die in hoofdstuk 4 zijn genoemd, is gericht op onderstaande onderwerpen en vragen:

Categorie	Onderwerpen en vragen participatie en communicatie
Direct belanghebbenden	- Relevantie en kansen van project - Watersysteem en (on)mogelijkheden aanpassingen waterpeilen - Invulling toegankelijkheid en beleefbaarheid - Praktische aspecten realisatie en mogelijkheden om tijdelijke impact te minimaliseren
Omwonenden	- Relevantie en kansen van project - Invulling toegankelijkheid en beleefbaarheid - Praktische aspecten realisatie en mogelijkheden om tijdelijke impact op de omgeving te minimaliseren

Inhoudelijk betrokkenen/deskundigen	- Relevantie en kansen van project - Inrichting en beheer - Invulling toegankelijkheid en beleefbaarheid
Bevoegd gezag	- Relevantie en kansen van project - Inrichtingsalternatieven (provincie, gemeente) - Watersysteem en waterpeilen (Waterschap) - Laadvoorziening in Waal / buitendijkse geul al dan niet met laadvoorziening (RWS) - Beoordeling milieueffecten en doelrealisatie alternatieven en varianten (provincie, gemeente, waterschap) - Meedenken/beoordelen vorm van participatie en communicatie
Pers/media	- Relevantie en kansen van project - Samenwerkingsproces K3 – ARK – gebiedspartijen

De inzet van de volgende mix van middelen en activiteiten is toegepast waarvan we de inzet en de invulling steeds zo goed mogelijk hebben laten aansluiten bij het onderwerp of de vraag op het gebied van participatie en communicatie en de doelgroep:

In te zetten middelen en activiteiten	Participatie niveau	Initiatiefnemers	Actoren				
			Direct belanghebbenden	Inhoudelijk betrokkenen/deskundigen	Bevoegd gezag	Omwonenden	Pers / media
Persberichten en publicaties in lokale/regionale media	Informeren						
Projectbrochure	Informeren						
Projectpagina op website ARK en K3	Informeren						
(digitale) informatiebrief / nieuwsbrief	Informeren						
Officiële publicaties ikv inspraak	Informeren						
Ter inzage leggingen formele producten	Raadplegen						
Gebiedsexcursies / infobijeenkomsten	Raadplegen						
Bilaterale / keukentafelgesprekken	Adviseren						
Klankbordgroep	Adviseren				agenda lid		
Voortgangsoverleg Eindschenhof BV/ K3 (1x per kwartaal)	Samen beslissen		Specifiek voor grondeigenaar				
Projectoverleg ARK-K3 (tweewekelijks)	Samen beslissen						
Kwartaaloverleg ARK – K3 (1x per kwartaal)	Samen beslissen						
Samenwerkingsovereenkomst	Samen beslissen						

5.3 Aansluiting bij besluitvorming: wie beslist(e) en wanneer?

Fase	Planning	Productresultaat / mijlpalen	Besluitvorming
Initiatieffase	Q1 – Q3 2019	Eerste planuitwerking	K3 / ARK / Eindschenhof BV
		Eerste afstemming met eerste schil direct omwonende	Informeel de directe omwonende
	Q4 2021	Principebesluit gemeente	College B&W
Planuitwerking	Q4 2021	Vaststelling en ter inzage legging Notitie Reikwijdte en Detailniveau	gemeente en provincie
	Q1 – Q2 2022	Bijstelling NRD tbv verdere m.e.r. procedure	K3 op basis van input omgeving
	Q1 – Q2 2022	Diverse onderzoeken tbv MER	K3 in afstemming met ARK
	Q2 2022	MER-rapport met daarin voorkeursalternatief	K3 in afstemming met ARK
	Q3 2022	Toetsing/advies MER door cie m.e.r.	Cie m.e.r.
Vergunningverlening & planaanpassingen	Q3 / Q4 2022	Indienenvergunningaanvragen	K3
	Q3 / Q4 2022	Aanpassing Bestemmingsplan	Gemeente
Vaststellingsfase	Q2 2023	Vaststelling benodigde vergunningen en bestemmingsplan	Gemeente, provincie & waterschap
Uitvoeringsfase	Medio 2024 t/m medio 2028/2030	Herinrichting conform vergunde plannen	K3
Beheer	v.a. start uitvoering	Beheer conform afspraken in beheerkader	ARK / SBB Eindschenhof

6. Concrete planning communicatie en participatie

In onderstaande tabel staat concreet aangegeven per mijlpaal welke activiteiten en middelen ingezet zijn t.b.v. participatie en communicatie richting de eerder onderscheiden categorieën van stakeholders.

Fase	Mijlpalen / producten project	Planning	Activiteiten & middelen communicatie & participatie
Initiatieffase	- Eerste planuitwerking - Principebesluit gemeente	2019-2021?	- Overleggen K3 – grondeigenaar - Overleggen ARK – K3 - Overleg Ark, K3, direct omwonenden en grondeigenaar (eerste schil) - Bilaterale / keukentafelgesprekken - Gebiedsexcursies / infobijeenkomsten - Brochure
Planuitwerking	- Vaststelling en ter inzage legging Notitie Reikwijdte en Detailniveau - Bijstelling NRD tbv verdere m.e.r. procedure - Diverse onderzoeken tbv MER - MER-rapport met daarin voorkeursalternatief - Toetsing/advies MER door de m.e.r.	Q4 2021 t/m Q3 2022	- Publicatie NRD + officiële aankondigingen - Gebiedsexcursies / infobijeenkomsten - Klankbordgroep - Bilaterale / keukentafelgesprekken - Projectpagina websites ARK / K3 - Persberichten - Klankbordgroep - Gebiedsexcursies / infobijeenkomsten
Vergunningaanvragen	- Indienen vergunningaanvragen - Start procedure aanpassing Bestemmingsplan	Q3 / Q4 2022	- Officiële publicaties ikv inspraak - Persbericht - (digitale) informatiebrief
Uitvoeringsfase	- Herinrichting conform vergunde plannen	2024 t/m 2028/2030	- Projectpagina website K3 en ARK - (digitale) informatiebrieven - Gebiedsexcursies

1. Bijlage: Zienswijze en beantwoording NRD

Ontvangen zienswijzen op NRD Herinrichting Ooijse Graaf, verwerking in het MER.

1 Inleiding

K3 is initiatiefnemer van de voorgenomen herinrichting Ooijse Graaf middels tijdelijke zandwinning. Voor de realisatie van het plan is een samenwerking tot stand gekomen met Stichting ARK Natuurontwikkeling (verder te noemen als ARK). ARK en K3 hebben het voornemen afgestemd met direct belanghebbenden, bevoegde gezagen en aanwonenden van het plan.

Op 15 september 2021 stond in het gemeenteblad Berg en Dal de bekendmaking over de publicatie van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) voor de voorgenomen herinrichting. Het uitbrengen van een dergelijk notitie is de eerste stap in de procedure van de milieueffectrapportage (m.e.r.-procedure). De NRD gaat in op de achtergrond van het project, beschrijft het relevante beleid en de regelgeving, schetst een beeld van de te onderzoeken varianten en geeft aan welke milieueffecten worden onderzocht (reikwijdte) en met welke diepgang (detailniveau).

De inspraakprocedure voor de NRD is aangekondigd met een kennisgeving in het gemeenteblad op 15 september 2021. Van 20 september tot en met 31 oktober 2021 was het mogelijk om te reageren op de NRD. De NRD was digitaal in te zien op www.overheid.nl en lag ter inzage op het gemeentehuis van de gemeente Berg en Dal.

De NRD is ook voorgelegd aan de Commissie m.e.r.. De Commissie m.e.r. is op 12 oktober 2021 mee op excursie is geweest in het gebied en heeft op 9 november 2021 haar advies uitgebracht. Dit advies is op de website van de Commissie m.e.r. gepubliceerd. Daarnaast zijn begin oktober door ARK en K3 een drietal gebiedsexcursies georganiseerd op locatie, waarbij ook de nodige reacties vanuit de omgeving zijn verzameld.

In totaal zijn er tijdens de inspraakperiode 3 schriftelijke zienswijzen op de NRD ingediend. In deze memo hebben wij op een rij gezet wat er met de input uit de zienswijzen, excursies, klankbordgroepbijeenkomsten en keukentafelgesprekken naar aanleiding van de NRD is gedaan en hoe dit is meegenomen in het MER.

Deze bijlage gaat dus over zowel de schriftelijke zienswijzen die zijn ingediend op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) als de input die verkregen is tijdens excursies, klankbordgroepbijeenkomsten en keukentafelgesprekken.

2.1 Ontvangen reacties en verwerking

De reacties van de zienswijzen zijn thematisch verwerkt en volgen de indeling van de NRD. De aspecten die niet direct te koppelen waren aan de onderdelen van de NRD zijn opgenomen in de laatste paragraaf (overige opmerkingen).

De zienswijzen zijn ingediend door:

1. Bellefleur Boomgaardbeheer (schriftelijk)
2. Waterschap Rivierenland (schriftelijk)
3. Bewoners boerderij Kraaijenhof (schriftelijk)
4. Input tijdens excursies, klankbordgroepbijeenkomsten en keukentafelgesprekken

2.2 Het initiatief

Thema	Indiener	Samenvatting zienswijze	Beantwoording en conclusie voor vervolg
Projectgebied / studiegebied	1	Indiener heeft het idee dat het voornemen leidt tot veel effecten buiten het projectgebied en vraagt zich af of de ingrepen buiten het projectgebied integraal onderdeel uitmaken van het voornemen.	Alle maatregelen die voorzien zijn in het kader van de herinrichting Ooijse Graaf spelen zich af binnen het projectgebied. Effecten van het project kunnen echter ook buiten het projectgebied optreden. Deze mogelijke effecten buiten het projectgebied zijn in dit MER meegenomen. Per milieuaspect kan de reikwijdte van het effect anders zijn.
Grondhouding	3	Allereerst willen we aangegeven voor zover we tot nu toe zijn geïnformeerd de doelstelling van het project op hoofdlijnen als een zeer positieve ontwikkeling zien. Het herstellen en vergroten van het rietmoeras, het verbinden van natuurgebieden en het creëren van mogelijkheden om een rondwandeling te maken zien we als een verbetering van de Erlecomse Polder.	We zijn blij met dit positieve signaal en nemen het voor kennisgeving.
Grondhouding	4	Het realiseren van het Erlecometje, het openstellen van natuurgebied de Kraaijenhof en het aanleggen van de Vogelkijkhut wordt door bezoekers van de informatiebijeenkomst als wenselijk beschouwd.	We zijn blij met dit positieve signaal en nemen het voor kennisgeving.

Natuur inclusieve landbouw	3	Indieners vragen aandacht voor ontwikkelingen op het gebied van natuur inclusieve landbouw of kringlooplandbouw. Concreet stellen ze voor om het beleid van de Provincie en het Samenwerkingsproject Living Lab Ooijpolder als uitgangspunt te nemen en in het MER een variant met een verdergaande verweving tussen landbouw en natuur te onderzoeken.	Het MER brengt de milieueffecten van het plan herinrichting Ooijse Graaf in beeld. Daarbij staat het voornemen centraal en wordt gekeken naar de effecten van onderscheiden alternatieven en varianten. De ontwikkelingen en ambities om te komen tot natuur inclusieve landbouw of kringlooplandbouw vallen buiten de kaders van het project herinrichting Ooijse Graaf en dit aspect is dan ook niet verder onderzocht in het kader van de m.e.r. procedure.
----------------------------	---	---	--

2.3 Voorlopig ontwerp en varianten

Thema	Indiener	Samenvatting zienswijze	Beantwoording en conclusie voor vervolg
Detailniveau informatie	1	Indiener mist in de NRD essentiële gegevens die nodig zijn om de milieueffecten van het voornemen in kaart te brengen en die nodig zijn om een goede MER te maken. Als voorbeelden worden genoemd de hoeveelheid zand die wordt gewonnen, de diepte van het open water dat ontstaat, informatie over de behandeling van de gewonnen grondstof ter plaatse (scheidingsinstallatie?), het transport naar elders en de uitvoeringstermijn.	Deze gegevens zijn inderdaad nodig om de milieueffecten van het voornemen goed in beeld te brengen en zijn in de uitwerking van het voornemen en de alternatieven nader uitgewerkt en concreet in het MER benoemd.
Hydrologie	1	Belangrijk onderdeel van het voornemen is het laten vervallen van een bestaande watergang van waterschap Rivierenland. Om de effecten van die maatregel te onderzoeken is het van belang om te weten hoe het water dán wordt afgevoerd. Wordt het oppervlaktewater van de nieuw te graven plas gekoppeld aan het naastgelegen bestaande moerasgebied Ooijse Graaf? Wordt ook de oude Kraaijenhofplas direct gekoppeld aan de Ooijse Graaf?	Door middel van een hydrologische studie zijn zowel huidige situatie als de effecten van aanpassingen in beeld gebracht en nader onderzocht. In het MER is ook de voorgestelde waterafvoer nader uitgewerkt.
Hydrologie	1	De Ooijse Graaf is door het Waterschap Rivierenland ingedeeld in peilvak OOOY011 met streefpeil 9.20m. Indien dit peilvak wordt gekoppeld aan de beide genoemde zandwinplassen, dan fluctueert het peil in het hele watersysteem. Er kan ook gekozen worden voor een gecontroleerde toevoer van water uit de plassen naar het peilvak OOOY011. De plassen fungeren dan als waterbuffer en leverancier van water naar het moerasgebied van de Ooijse Graaf ten behoeve van de natuurontwikkeling. Deze laatste optie was al in beeld bij de uitvoering van de Herinrichting Ooijpolder, maar is nooit gerealiseerd.	Als bouwsteen voor de MER is een hydrologische modelstudie uitgevoerd die inzichtelijk heeft gemaakt wat de impact is van de realisatie van de nieuwe plas op het huidige watersysteem en wat de eventuele aanpassingen in peilvakken en streefpeilen voor effecten opleveren. Daarbij gaat het zowel om effecten die aansluiten bij de geformuleerde projectdoelstellingen als om (ongewenste) neveneffecten zoals overlast en schade voor wonen, natuur en landbouw. De uitkomsten van deze studie vormen een belangrijke bouwsteen om te komen tot het voorkeursalternatief (VKA). Het inlaten van water uit plas Kraaijenhof naar het bestaande en nieuwe moeras is mede op basis van deze reactie opgenomen in het VKA.
Hydrologie	2	Met name de steeds verder uitzakkende rivierwaterstanden bij langdurige droogte zijn een belangrijk aandachtspunt voor de instandhouding van de Rietmoerassen in de Ooijse Graaf.	Dat is inderdaad een belangrijk aandachtspunt. De waterpeilen in het projectgebied zijn in sterke mate afhankelijk van de waterstand op de Waal. Dit is ook meegenomen in het uitgevoerde onderzoek.
Variant bosontwikkeling	2	Uit de omschrijving van de variant Bosontwikkeling blijkt niet welke	Qua maatregelen aan het watersysteem is er geen verschil

		maatregelen aan het bestaande watersysteem zijn voorzien. Daarnaast blijkt uit de afbeelding dat beplanting is voorzien langs de bestaande waterkeringen waarmee een relatie ontstaat op het vlak van waterveiligheid.	tussen het voornemen en de inrichtingsvariant bosontwikkeling. In het MER is dit nadrukkelijk aangegeven. In het geval het bosalternatief in het VKA terecht komt, zal in het ontwerp nadrukkelijk rekening gehouden worden met de opmerking over beplanting langs bestaande waterkeringen.
Variant bosontwikkeling	2	Variant Rivierdynamiek heeft vergaande invloed op de waterveiligheid en waterhuishouding en behoeft op meerdere aspecten nader onderzoek.	We hebben besloten gehoor te geven aan de bezwaren die gemaakt zijn t.a.v. het alternatief Rivierdynamiek en deze te laten vervallen als losstaand alternatief. Wel is in het kader van de m.e.r.-procedure onderzocht wat de meerwaarde en de kansen zijn voor een buitendijkse geul (zonder directe verbinding met water binnendijks).
Variant Rivierdynamiek	4	Vanuit de omgeving is vaak terug gehoord dat het wenselijk is om de Variant Rivierdynamiek niet meer verder te onderzoeken. Mensen ervaren het als bedreigend en niet realistisch.	We hebben besloten gehoor te geven aan de bezwaren die gemaakt zijn t.a.v. het alternatief Rivierdynamiek en deze te laten vervallen als losstaand alternatief.
Variant Rivierdynamiek	4	Op de verschillende tekeningen is het mij niet duidelijk of de Erlecomseweg bij Duffeldijk/ Kapitteldijk wordt verlegd. Hoe wordt de verbinding gerealiseerd onder de Erlecomseweg tussen de 2 zandwinningsplassen?	De variant rivierdynamiek is vervallen. Er ontstaat geen andere verbinding onder de Erlecomseweg dan een simpele duiker zoals deze er nu ook al ligt om de watergangen te verbinden.
Alternatieven	3	Variant 3 stelt voor om de nieuwe plas te verbinden met de bestaande Kraaijenhofplas én met de Waal. Dit is een ingrijpend voorstel vanuit perspectief waterveiligheid, maar ook omdat dit afsluiting van de Erlecomseweg impliceert. Deze variant vergroot het onderzoek en leidt naar verwachting tot onrust. Voorstel is om variant Rivierdynamiek geen onderdeel te laten zijn van het MER-onderzoek.	We hebben besloten gehoor te geven aan de bezwaren die gemaakt zijn t.a.v. het alternatief Rivierdynamiek en deze te laten vervallen als losstaand alternatief. Wel wordt in het kader van de m.e.r.-procedure onderzocht wat de meerwaarde en de kansen zijn voor een buitendijkse geul (zonder directe verbinding met water binnendijks).

Toegankelijkheid	3	Als een van de uitgangspunten voor het ontwerp is geformuleerd 'Ten behoeve van natuurbeleving is het voornemen om het huidige gesloten gebied in de toekomst meer beleefbaar te maken middels nieuwe wandelmogelijkheden. Daarnaast kunnen vergezichten gecreëerd worden. Indieners zijn hier blij mee en stellen voor om de wandelmogelijkheden voor met name de lokale bewoners te vergroten door een doorgaand wandelpad te realiseren van de Erlecomsedam via de Kraaijenhofplas, via de Ooijse Graaf naar de Thornsche Molen. Door aanleg van deze route blijft de druk op het natuurgebied beperkt. Indien de natuur vraagt om meer rust kan in het beheer altijd een beheermaatregel genomen worden (bv gedeeltelijke sluiting in het broedseizoen). Indieners zijn geen voorstander van het aanbrengen van extra parkeermogelijkheden omdat dit de recreatiedruk alleen maar doet toenemen. Eveneens geven ze aan dat een wandel/fietsverbinding gewenst is tussen Erlecom en de Kerkdijk en dat dit mogelijk opgepakt kan worden door de gemeente Berg en Dal.	Het is positief om te horen dat er behoefte is aan toegankelijkheid en beleefbaarheid van het gebied. Aangezien de maatregelen op het gebied van toegankelijkheid en beleefbaarheid niet direct bepaald worden door de keuze voor een van de inrichtingsvarianten, is besloten om toegankelijkheid en beleefbaarheid in het MER als zelfstandig aspect te onderzoeken. Daarbij zijn verschillende varianten voor wandelroutes onderzocht, waaronder ook de door indieners voorgestelde route, maar ook realisatie van eventuele parkeergelegenheden en locaties voor vogelobservatiepunten. In het MER zijn de effecten van, en het draagvlak voor, de varianten in kaart gebracht. Op basis hiervan is bepaald welke maatregelen wel/niet meegenomen zijn in het voorkeursalternatief (VKA).
Toegankelijkheid	4	Vanuit de omgeving is meerdere keren terug gehoord dat het wenselijk is om delen van het gebied ook toegankelijk te maken van mindervaliden. Meer specifiek; het toegankelijk maken van de vogelkijkhut voor minder validen en het zogenaamde Erlecommetje toegankelijk maken voor mindervaliden met een rolstoelvriendelijke dijkoprit	De wens om de gebieden deels toegankelijk te maken voor mindervaliden is meegenomen in het MER en opgenomen in het definitieve ontwerp. De wandelroute vanaf de Thornsche molen tot aan de vogelkijkhut en terug en het Erlecommetje worden toegankelijk gemaakt voor mindervaliden. Dit betekent dat er ook een rolstoelvriendelijke dijkoprit is opgenomen in het definitieve ontwerp.

		Als dit natuurgebied is gerealiseerd is mijn verwachting dat Erlecom te maken krijgt met toenemend autoverkeer/parkeerprobleem door bezoekers van dit natuurgebied. Zoals U weet heeft Kekerdom ook veel overlast van bezoekers van de Millingerwaard. Ik zag in uw document dat U bij de Thornsche Molen wilt starten met de wandelroutes maar mijn verwachting is dat hiervoor niet voldoende parkeerplaatsen kunnen worden gerealiseerd i.v.m. de vaste bezoekers bij de Thornsche Molen (zeker bij een mooie zonnige dag). Als er plannen zijn dat er betaalde parkeerplaatsen worden aangelegd is de kans groot dat de bezoekers aan de Ooijse Graaf “gratis” gaan parkeren in Erlecom zoals dat nu ook in Kekerdom gebeurt.	Het aspect parkeervoorzieningen is als een variant meegenomen in het MER. Hieruit volgt dat parkeergelegenheid niet wenselijk is omdat dit juist een verkeersaantrekkende werking kan hebben. Uit het MER volgt ook dat het ontwerp van de herinrichting vermoedelijk niet leidt tot een verkeersaantrekkende werking en parkeeroverlast.
Omgevingseffecten	4	Vanuit de omgeving is terug gehoord dat het wenselijk is om de locatie van het installatieterrein zo te kiezen en in te passen dat omgevingseffecten worden beperkt.	Voor wat betreft de locatie voor het installatieterrein is de locatie onderzocht die zover mogelijk van woningen ligt én zo dicht mogelijk bij de rivier. Daarnaast is er aansluiting tegen de bestaande steenfabriek gezocht. In het grondstromen plan van het MER is rekening gehouden met een tijdelijk grondwal die als zichtbeperkende wal aan de oostzijde van het installatie. Deze wal wordt ingepland met beplanting om het installatieterrein zoveel mogelijk omgevingsvriendelijk in te passen en effecten te beperken.
Meerwaarde natuur	4	Vanuit de klankbordgroep is ingebracht dat het wenselijk is om op de scheiding tussen landbouwgrond en de nieuwe plas een struweelhaag met inheemse soorten te planten met aan weerszijde een kruidenrijke zone van 3 meter. Dit zal de biodiversiteit verbeteren.	Wij zien de meerwaarde van dit idee en hebben dit opgenomen in het ontwerp.

2.4 Inhoud en aanpak van het onderzoek

Thema	Indiener	Samenvatting zienswijze	Beantwoording en conclusie voor vervolg
Te onderzoeken aspecten	2	In de ruimtelijke context is niet opgenomen dat de primaire kering van de Waalbanddijk en de regionale waterkering Duffeltdijk binnen het plangebied van de MER liggen. Waterveiligheid is daarmee een belangrijk thema, welke nog niet is opgenomen in de NRD.	Het alternatief Rivierdynamiek – het alternatief met de meeste impact op waterveiligheid - is komen te vervallen. De meegenomen alternatieven vinden alleen binnendijs plaats en hebben naar verwachting geen direct effect op de waterveiligheid. Wel is in het MER onderzocht wat de effecten van de maatregelen zijn voor wat betreft kwel en wegzijging. Eveneens is een veilige kruising van de transportband met de waterkering onderzocht, zodanig dat mogelijke dijkversterking gedurende het project mogelijk blijft.
Hydrologie	4	Vanuit diverse omwonende is tijdens keukentafelgesprekken en de informatiemomenten naar voren gebracht zorgen te hebben over wateroverlast die kan optrekken bij een eventuele peilverhoging. De omwonenden roepen op om negatieve effecten te voorkomen en dit goed inzichtelijk te maken.	Wij onderschrijven het belang van het goed inzichtelijk maken van mogelijke negatieve effecten op bebouwing. Hier is in het MER uitgebreid op ingegaan. Het voornemen heeft positieve effecten op droge en natschade bij bebouwing. Bij een peilopzet hoger dan 9,30+NAP dienen aanvullende maatregelen genomen te worden. Dit is onderzocht en blijkt mogelijk dankzij de uitvoering van het project. De peilopzet zelf maakt geen onderdeel uit van het project omdat het waterschap hier een bredere afweging in maakt die ééns in de tien jaar wordt herhaald. De vergunningen voor de herinrichting worden éénmalig verleend. Het Waterschap zal deze afweging bij de volgende (mogelijk tussentijdse) actualisering van het peilbesluit maken.
Hydrologie	2	Onder het kopje aanpassen waterpeil is opgenomen dat er geen negatieve effecten op het dorp Ooij mogen ontstaan. Dit is een te beperkte omschrijving. Het gaat niet alleen om de effecten op het dorp Ooij maar om de gehele omgeving waarin ook landbouw en wonen beschouwd wordt.	Wij onderschrijven deze brede scope en in het MER zijn daarom ook de effecten op de omliggende gebruiksfuncties natuur, wonen en landbouw in kaart gebracht.
Hydrologie	2	Onder het kopje 'Geen overlast voor bestaande agrariërs is aangegeven dat de te realiseren zoetwatervoorraad benut kan worden voor agrarische doeleinden. Het onttrekken van oppervlakte water voor de landbouw leidt echter tot verminderde waterbeschikbaarheid ten behoeve van de natuurdoelstellingen in het rietmoeras.	Het landbouwareaal in het projectgebied neemt met circa 33 hectare af. Deze grond wordt omgevormd naar natuur. Dit leidt tot een afname van de waterbehoefte vanuit de landbouw ten opzichte van de huidige situatie. Bovendien is uit de hydrologische studie gebleken

		Onduidelijk is in welke mate onderzocht wordt hoe dit verdeelstuk wordt meegenomen in de planontwikkeling.	dat met de realisatie van de plas de beschikbaarheid van water toeneemt, zowel voor landbouw als voor natuur.
Hydrologie	2	Het ophogen van agrarische percelen kan een maatregel zijn om negatieve effecten bij verhoogde maximale waterpeilen te compenseren. Het vasthouden van water met peilopzet is alleen mogelijk bij een voldoende lange hoogwatergolf op de rivier. Ophoging kan daarom ook zorgen voor verdroging en een extra watervraag bij lagere grondwaterstanden. De impact van de dynamiek is derhalve relevant om te onderzoeken in relatie tot overlast en gewasopbrengsten in tegenstelling tot gefixeerde maximale - en per definitie tijdelijke - waterpeilen.	Deze aspecten zijn meegenomen in de hydrologische studie naar het watersysteem en de effecten van de verschillende varianten.
Hydrologie	2	Indiener ziet graag het kopje geohydrologie vervangen door een meer generiek kopje 'water' en vraagt naast geohydrologie aandacht voor de impact van de maatregelen op oppervlaktewatersysteem en waterkwaliteit.	Deze opmerking nemen we ter harte en hebben we doorgevoerd in het MER.
Hydrologie	2	Indiener ziet graag dat in het MER ook het aspect risico op zetting in de omgeving wordt onderzocht en meegenomen.	Het risico op zetting is een van de aspecten die onderzocht is in de hydrologische studie. Hieruit volgt dat er geen negatieve effecten verwacht worden.
Hydrologie	4	Als deze extra plas/natuurgebied wordt gerealiseerd dan ligt Erlecom tussen twee gebieden met water (de Waal en het nieuw te realiseren Natuurgebied). Kunt U aangegeven hoe de situatie met het kwelwater gaat worden tijdens de zandwinning/als dit nieuwe natuurgebied wordt gerealiseerd. Waarschijnlijk gaat Erlecom ook merken dat het kwelwater hoger komt te staan en dat onze kelders en kruipruimtes onder water komen te staan i.v.m. de werking van de "communicerende vaten".	Deze aspecten zijn meegenomen in de hydrologische studie naar het watersysteem. Hieruit blijkt dat de herinrichting zonder peilopzet een positief effect heeft op droogte en natschade nabij bewoning doordat de plas zorgt voor een wat lagere piek in de grondwaterstand bij hoogwater en een water minder diep wegzakkende grondwaterstand.
Hydrologie	4	In het natuurgebied worden ook moerasgebieden gerealiseerd om dit te realiseren moet het grondwaterpeil worden verhoogd, is er al in detail gekeken wat dit betekend voor onze kelders en kruipruimtes in onze huizen?	Deze aspecten zijn meegenomen in de hydrologische studie naar het watersysteem. Hieruit blijkt dat de herinrichting zonder peilopzet een positief effect heeft op droogte en natschade nabij bewoning doordat de plas zorgt voor een wat lagere piek in de grondwaterstand bij hoogwater en een water minder diep wegzakkende grondwaterstand. Uit het MER volgt dat ook het waterpeil zonder te verwachten negatieve effecten wat opgezet kan worden. Dit is echter geen onderdeel

			van het voorliggende plan maar een stap die het waterschap kan maken.
Energie	2	Indiener van de zienswijze vraagt om bij energie ook inzichtelijk te maken wat de eventuele toename van de energievraag is, bijvoorbeeld door het realiseren van een inlaatwerk met pompvoorziening.	Energie is een van de thema's van het MER waarbij ook het effect in beeld is gebracht van de maatregelen op de energievraag, zowel tijdens als na de uitvoering.
Waterkwaliteit	2	Bij het aspect water staat waterkwaliteit benoemd maar daarbij is niet aangegeven hoe dit wordt onderzocht. Indiener van de zienswijze geeft aan graag in overleg te treden, met name gericht op impact variant Rivierdynamiek.	Zoals eerder aangegeven is de variant rivierdynamiek vervallen. Voor wat betreft waterkwaliteit is via bodemloket.nl en informatie van de gemeente gekeken of er verontreinigingen in het grondwater aanwezig zijn binnen het invloedsgebied en is beoordeeld of en in welke mate de voorgenomen maatregelen hier effect op uitoefenen. Over de waterkwaliteit heeft overleg plaatsgevonden met de indiener.
Variant rivierdynamiek	2	Voor waterveiligheid volstaat in eerste instantie een kwalitatieve beoordeling maar uitwerking variant Rivierdynamiek vraagt wel vervolgonderzoeken als het gaat om faalmechanismen van de waterkering.	De variant rivierdynamiek is komen te vervallen.
Klimaat	2	Voor het aspect klimaat is niet helder op welke wijze en tot welk detailniveau beoordeling plaatsvindt. Naar verwachting zal het aspect hittestress niet wezenlijk van belang zijn. De impact van beoogde maatregelen op robuustheid tegen droogte en met name langdurige laagwaterstanden op de rivier zijn relevanter en kunnen kwantitatief met behulp van (geo)hydrologische modellen bepaald worden.	Bij het aspect klimaat is zowel aandacht besteed aan langdurige droogte als aan grote hoeveelheden water als gevolg van piekbuien en/of hoogwater. De verschillende situaties in waterbeschikbaarheid zijn nadrukkelijk in de hydrologische studie onderzocht.
Geluid en stof	4	Vanuit een omwonende is aandacht gevraagd voor het inzichtelijk maken van geluid en stof effecten van de voorgenomen herinrichting. Er wordt aangegeven dat de steenfabriek in de zomer bij droogte het terrein nat maakt om stofvorming te voorkomen.	De omgevingseffecten met betrekking op geluid zijn inzichtelijk gemaakt in het MER. De tip om stofvorming te voorkomen is zeer welkom en wordt door ons regelmatig toegepast, indien nodig ook bij de herinrichting van de Ooijse Graaf.
Omgevingseffect afvoer zand	4	In het document wordt aan gegeven dat het zand via buizen naar een laadplek wordt getransporteerd bij de Waal. Waarschijnlijk wordt de klei wel met vrachtwagen getransporteerd en er worden waarschijnlijk ook vrachtwagens ingezet als er zand vlak in de buurt nodig is. Welke oplossingen zijn er bedacht om de overlast van vrachtwagens bij de (buurt)bewoners van Erlecom te voorkomen.	Om het effect op de omgeving zoveel mogelijk te voorkomen wordt het zand wordt doormiddel van een transportband naar een laadvoorziening voor schepen op de Waal gebracht. Er wordt geen zand per vrachtwagen afgevoerd om negatieve effecten op omwonende te voorkomen.

Te onderzoeken aspecten	3	Er bestaan zorgen over de impact en mogelijke overlast tijdens de uitvoering. Indieners vinden dat de verschillende uitvoeringsvarianten onderzocht kunnen worden met hun impact op de omgeving in het MER. Bijvoorbeeld verschillende wijzen van afvoer van het zand, verschillende posities van de installaties/sortering en aanrijroutes. Onderzocht zou moeten worden of het zand elders gesorteerd kan worden. Ook zou de uitvoeringstermijn kunnen worden vastgesteld.	In de m.e.r-procedure zijn de effecten van het voornemen, het alternatief en de varianten op de omgeving onderzocht. Ook de potentiële overlast tijdens de uitvoeringsfase is in beeld gebracht. Voor wat betreft de locatie voor het installatieterrein is de locatie onderzocht die zover mogelijk van woningen ligt én zo dicht mogelijk bij de rivier. Verder is als uitgangspunt gekozen voor volledige afvoer per schip. Deze manier van afvoer is wenselijk om verschillende redenen: beperking overlast voor de omgeving, verkeersveiligheid, duurzaamheid, milieubelasting. De uitvoeringstermijn is in het MER gesteld op 4 tot 6 jaar en deze zal ook in de vergunning worden vastgelegd.
-------------------------	---	--	--

2.5 Hoe gaan we verder?

Thema	Indiener	Samenvatting zienswijze	Beantwoording en conclusie voor vervolg
Planning & proces	1	Ik heb met verbazing de planning bekeken. In september is de NRD ter inzage gelegd. Ik constateer dat het voornemen in de NRD uiterst summier beschreven is. Naar mijn mening moet het plan eerst nader worden uitgewerkt voordat het mogelijk is om de milieueffecten daarvan te kunnen bepalen. Daarom is het verrassend om te lezen dat de eerste concept MER al in november gereed zal zijn. Het is volgens mij onmogelijk om op basis van de huidige gegevens een MER te maken. Ik vind ook dat de omwonenden en betrokkenen dus te weinig informatie hebben om het voornemen goed te kunnen beoordelen. De genoemde 'omgevingstafel' is daarmee van beperkte waarde.	De NRD is de start van het m.e.r. traject en geeft aan welke milieueffecten op welke wijze onderzocht worden. Verder wordt opgenomen of er alternatieven onderzocht worden. De onderzoeksfase van het MER heeft langer geduurd dan voorzien. Enerzijds door de inhoudelijke complexiteit, anderzijds omdat het uitgangspunt van de initiatiefnemer was om de omgeving nadrukkelijk mee te nemen in de onderzoeks- en uitwerkingsfase. Zo is er een klankbordgroep gestart en hebben er diverse keukentafel-gesprekken plaatsgevonden.
Vergunningen	2	Indiener wijst erop dat er een Waterwetvergunning nodig is voor werkzaamheden in de keurzonering van de primaire waterkering langs de Waal en de regionale waterkering Duffeltdijk en dat het Waterschap bevoegd gezag is voor water en waterbodems in de regelgeving rondom het besluit bodemkwaliteit.	Dank voor het attenderen, deze informatie is ons bekend.
Participatie/inspraak	3	Indiener stelt voor om een grotere mate van betrokkenheid van de omwonenden te bewerkstelligen met als doel de kwaliteit van en het draagvlak voor de plannen te verhogen. Concreet is het voorstel om de klankbordgroep uit te breiden met direct omwonenden en deze groep te raadplegen voorafgaand aan de besluitvorming over de verschillende onderdelen: uitkomsten van het MER, het op te stellen bestemmingsplan, het inrichtingsplan, het uitvoeringsplan en het beheerplan.	De al bestaande klankbordgroep is verbreed qua samenstelling en gedurende het proces diverse malen bijeen geweest om kennis te nemen van, mee te denken over en te reageren op diverse voorstellen, onderzoeken en producten.
Participatie/inspraak	3	Op welke momenten en op welke wijze in het vervolgproces is formele inspraak mogelijk?	Het opgetelde milieueffectrapport (MER) wordt ter visie gelegd samen met de betreffende ontwerpbesluiten en het ontwerpbestemmingsplan. Hiervan wordt door de gemeente melding gedaan in het lokale nieuwsblad en op www.overheid.nl . Ook krijgen de indieners van zienswijzen op de NRD een exemplaar van de kennisgeving toegezonden. Op dat moment kan zowel op de MER als

			op de ontwerpbesluiten gereageerd worden.
Proces	3	We horen graag wanneer we een reactie op onze zienswijze kunnen verwachten.	De indieners van een zienswijze hebben vanuit de provincie een reactie ontvangen.

2.6 Overige opmerkingen

Thema	Indiener	Samenvatting zienswijze	Beantwoording en conclusie voor vervolg
Beheer	1	In afstemming met Stichting Ark natuurontwikkeling wordt er een beheerplan gemaakt voor de Ooijse Graaf van de toekomst. Voor het bereiken van natuurdoelen is het cruciaal dat deskundig beheer plaatsvindt en dat daar ook de financiële middelen voor zijn. De vraag is hoe het voornemen voor het ontwikkelen van natuurdoelen het beste kan worden geborgd in afspraken vooraf. Een beheerplan is daarvoor niet voldoende. Er zullen ook garanties moeten worden ingebouwd bij de planvorming en vergunningverlening over het bereiken van de doelen. Daar moet in de MER aandacht voor zijn.	In het MER is beheer een van de thema's die nader is onderzocht en uitgewerkt. Daarnaast sluit de initiatiefnemer een overeenkomst met de gemeente Berg en Dal waarin zaken rondom de uitvoering geborgd worden. Daarnaast wordt er een bankgarantie gesteld om de afronding van de herinrichting te waarborgen. Deze bankgarantie wordt pas vrijgegeven als alle inrichtingselementen zijn aangelegd en opgeleverd.
Kaders en uitgangspunten vanuit bevoegd gezag	3	De inspraaktermijn op de startnotitie voor de MER is lopende en de gemeente heeft de plannen vrijgegeven terwijl er nog geen principebesluit ligt van de gemeente. Indiener van de zienswijze zou graag vernemen welke kaders en beleidsuitgangspunten de bevoegde gezagen (Waterschap Rivierenland, gemeente Berg en Dal en provincie Gelderland) naast de gebruikelijke wet- en regelgeving stellen aan deze ontwikkeling.	De gemeente heeft de volgende inhoudelijke randvoorwaarden meegegeven voor de verdere planuitwerking: • Uit onderzoek moet duidelijk worden dat de gewenste natuur ook daadwerkelijk gerealiseerd en onderhouden kan worden. • Middels onderzoek moet aangetoond worden dat een eventuele peilverhoging niet leidt tot overlast voor aangrenzende agrarische bedrijven. • De gemeente ziet graag dat voorzieningen ook toegankelijkheid zijn voor mindervaliden en dat nieuwe wandelroutes aansluiten op bestaande paden en wegen. • Tijdens de uitvoering moet overlast (vrachtverkeer, geluid, waterpeil) voorkomen of geminimaliseerd worden.

			De verbinding tussen de Erlecomseweg en de Duffeldijk moet worden behouden. Vanuit het Waterschap Rivierenland is een zienswijze ontvangen waarin zij hun aandachtspunten kenbaar hebben gemaakt. Deze punten zijn terug te vinden in deze memo (punten met in tweede kolom indiener nr. 2).
Beheer	3	Indieners stellen dat de natuurwaarden in de gehele Erlecomse polder - als onderdeel van de het Gelders natuurnetwerk Ooijpolder - vragen om een consistent en kwalitatief beheer. Ze stellen voor om samen met de beheerders voor deze onderdelen in de gehele Erlecomse polder een beheervisie te maken, waarvoor provincie/gemeente het voortouw zouden moeten nemen.	In het kader van het project Herinrichting Ooijse Graaf is een beheerplan opgesteld dat betrekking heeft op het gehele natuurgebied Ooijse Graaf, dat straks bestaat uit de 33 ha nieuw te realiseren natuur (water en rietmoeras), het naastgelegen en bestaande natuurgebied Kraaijenhof (water en rietmoeras / bos) en het bestaande rietmoeras van ARK in de Ooijse Graaf. Het beheerplan is tevens afgestemd op het beheer van het buitendijkse natuurgebied de Erlecomsewaard.
Beheer	3	Indieners hebben het beeld dat er voor het bestaande natuurgebied Kraaijenhof nog geen beheerplan is opgesteld en dat de natuurdoelstellingen van destijds nog niet geheel zijn gehaald. Ze stellen voor om z.s.m. een beheerplan op te stellen voor de Kraaijenhofplas en hierin de beoogde natuurdoelstellingen mee te nemen. Dit beheerplan moet passen in de beheervisie van de Erlecomse polder (zie eerdere punt). Hierdoor kan ook kennis worden opgedaan door de toekomstige beheerder van het nieuw te realiseren gebied.	In het kader van het project Herinrichting Ooijse Graaf is een beheerplan opgesteld dat betrekking heeft op het gehele natuurgebied Ooijse Graaf, dat straks bestaat uit de 33 ha nieuw te realiseren natuur (water en rietmoeras), het naastgelegen en bestaande natuurgebied Kraaijenhof (water en rietmoeras / bos) en het bestaande rietmoeras van ARK in de Ooijse Graaf. Het beheerplan is tevens afgestemd op het beheer van het buitendijkse natuurgebied de Erlecomsewaard.

2. Bijlage: Uitgebreide omgevingsanalyse

Nr	Wie?	Betrokkenheid / bijzonderheden	Rol (1)	Belang	Categorie
1	██████████		Gebruiker/afnemer	Beperkte overlast in realisatiefase Mooie aantrekkelijke woonomgeving	Omwonende
2	██████████	schapenboer, beheert Koningspaarden bij Nijmegen	Gebruiker/afnemer	Beperkte overlast in realisatiefase Mooie aantrekkelijke woonomgeving	Omwonende
3	██████████		Gebruiker/afnemer	Beperkte overlast in realisatiefase Mooie aantrekkelijke woonomgeving	Omwonende
4	██████████	Melkveehouderij, oud vz-er landinrichting, Thornsche Molen, deel natuurontwikkeling op bedrijf gerealiseerd	Gebruiker/afnemer	Beperkte overlast in realisatiefase Mooie aantrekkelijke woonomgeving Vernatting van zijn natuurgebied	Omwonende Inhoudelijk betrokken
5	Manege Kleverberg	Nieuw initiatief met woningbouw op de plek van de oude manege	Gebruiker/afnemer		Omwonende / ruimtelijk initiatief
6	██████████		Gebruiker/afnemer	Beperkte overlast in realisatiefase Mooie aantrekkelijke woonomgeving	Omwonende
7	Steenfabriek Wienenberger	Transportband komt langs, ██████████ ██████████ is bijgepraat.	Gebruiker/afnemer	Geen hinder op bedrijfsactiviteiten	Direct belanghebbend
8	██████████	Melkveehouderij	Gebruiker/afnemer	Geen schade door peilopzet Geen overlast verwacht door ervaring uit het verleden	Direct belanghebbend
9	Particuliere woningen	Krijgen bij waterpeil van 9,50 & 9.65 kans op een hoge grondwaterstand, bij 9.15 en 9.30 niet. Niet relevant voor het project maar wel voor een peilopzet	Gebruiker/afnemer	Geen schade door peilopzet Beperkte overlast in realisatiefase	Direct belanghebbend
10	██████████	Wens voor rolstoelvriendelijk wandelen en bij de rivier komen.	Gebruiker/afnemer	Beperkte overlast in realisatiefase Mooie aantrekkelijke woonomgeving Toegankelijkheid minder validen	Direct belanghebbend
11	Thornsche Molen	Uitbater ██████████ Stichting Thornsche Molen eigenaar molen	Gebruiker/afnemer	Mooie aantrekkelijke omgeving	Direct belanghebbend

		([REDACTED] f = vz-er), museum gebiedshistorie		Toegankelijkheid en beleefbaarheid in directe nabijheid voor het versterken van de recreatieve functie	
12	[REDACTED]	Actief natuur- en milieuman, eigenaar en beheerder stukje natuurgrond, wil graag vernatting	Gebruiker/afnemer Beïnvloeder	Wenst vernatting van natuurgrond Maximale winst voor natuur en klimaatbuffer	Inhoudelijk betrokken
13	[REDACTED] - Eindschenhof	Akkerbouwer, grondeigenaar projectgebied, beoogd beheerder nieuwe plas, huidige plas, nieuw rietmoeras	Beslisser	Realisatie van de herinrichting Duurzaam kunnen blijven ondernemen Uitbreiding van alleen agrarisch naar ook natuurbeheer en faciliteren van de omgeving met het openstellen van gebieden Geen schade door peilopzet	Direct belanghebbend
14	[REDACTED]	Bewoner rietmoeras, mede- eigenaar rietmoeras, voorheen directeur Sovon	Gebruiker/afnemer Beïnvloeder	Beperkte overlast in realisatiefase Mooie aantrekkelijke woonomgeving Maximale winst voor natuur en klimaatbuffer	Direct belanghebbend
15	[REDACTED]	Akkerbouwer	Gebruiker/afnemer	Geen schade door peilopzet Mooie aantrekkelijke woonomgeving Geen overlast in realisatiefase	Direct belanghebbend
16	[REDACTED]	Melkveehouder	Gebruiker/afnemer	Geen overlast in realisatiefase Mooie aantrekkelijke woonomgeving	Omwonend
17	Bewoners Kraaijenhof	5 wooneenheden, 10 bewoners	Gebruiker/afnemer	zo min mogelijk overlast in realisatiefase Mooie aantrekkelijke woonomgeving Geen schade door peilopzet	Direct belanghebbenden / omwonenden
18	Staatsbosbeheer [REDACTED]	Beoogd eindbeheerder gronden ARK, beheerder buitendijkse gronden, gesprekspartner van K3 en van ARK	Gebruiker/afnemer Potentiële uitvoerder/leverancier?	Maximale winst voor natuur en verbinding realiseren tussen natuurgebieden	Inhoudelijk betrokken / direct belanghebbend?
19	[REDACTED]	Lid klankbordgroep, woont nabij installatieterrein, transportband en zicht op laadstation	Gebruiker/afnemer	Beperkte overlast in realisatiefase Mooie aantrekkelijke woonomgeving	Omwonend

20	Via Natura	Stichting met als doel om samen met bewoners en organisaties de kwaliteit van het prachtige unieke landschap van de gemeente Berg en Dal te ontwikkelen en het toegankelijk te maken voor zowel inwoners, recreanten en natuurliefhebbers. Motto = landschap voor iedereen. Landschapsfonds voor Ooijpolder, Duffelt en Groesbeek. Contactpersoon is [REDACTED]	Potentiële uitvoerder/leverancier?	Kwaliteit en toegankelijkheid van het landschap, natuureducatie voor scholen	Inhoudelijk betrokken/deskundig
21	Ploegdriever	De Ploegdriever is een agrarische natuurvereniging (ANV) die landschapsbeheer stimuleert en uitvoert. Als zodanig steunt De Ploegdriever de boeren in de Ooijpolder, Groesbeek en de Nederlandse Duffelt in het deskundig beheer van het fraaie cultuurlandschap en zorgt dat zij daarvoor een passende beloning krijgen.	Potentiële uitvoerder/leverancier?	Landschapselementen	Inhoudelijk betrokken/deskundig
22	Stichting DOE	actieve club, wel verbinding naar dorp [REDACTED] door hen aangedragen voor klankbordgroep	Gebruiker/afnemer	Beperkte overlast in realisatiefase Mooie aantrekkelijke woonomgeving Toegankelijkheid en beleefbaarheid Realisatie Erlecommetje	Omwonend
23	Vogelbescherming Nederland	Denkt mee over inrichting, logogebruik, mogelijk medefinancier voor onderdelen?	Beïnvloeder		Inhoudelijk betrokken
24	Gemeente Berg en Dal	Ambtenaar [REDACTED] Wethouder [REDACTED]	Beslisser	Realisatie robuuste ecologische verbinding tussen uiterwaarden en stuwwal, behoud levensvatbaarheid	Bevoegd gezag - aanpassen bestemmingsplan

				agrarische sector, toegankelijk en recreatief medegebruik	- omgevingsvergunning
25	Provincie Gelderland	Ambtenaren vergunningverlening en proces ██████████ Ambtenaar natuur ██████████	Beslisser	Natuurontwikkeling, realisatie robuuste verbinding Grondstoffenwinning tbv bouwopgave	Bevoegd gezag - ontgrondingsvergunning
26	Waterschap Rivierenland	Ambtenaren ██████████	Beslisser	Gedragen peilbesluit Beheerbaar watersysteem Waterveiligheid	Bevoegd gezag - Waterwet - aanpassen waterpeil - kruisen dijk met transportband
27	Rijkswaterstaat		Beslisser	Nautische veiligheid Geen beperkingen vwb KRW opgave buitendijks	Bevoegd gezag vergunning laadvoorziening
28	Pers / media		Beïnvloeder	Interessant nieuws vroegtijdig kunnen brengen	Pers

(1) Toelichting op de rollen:

- Beslisser: partij die uiteindelijk (mede)besluit of initiatief doorgaat. Bv initiatiefnemer, bevoegd gezag.
- Beïnvloeder: partij die beslissers beïnvloedt door (in)direct advies en/of lobby. Bv. adviseur, belangenorganisatie, maatschappelijke organisatie, intermediair, actiegroep, media.
- Gebruiker/afnemer: partij die het resultaat gebruikt of de gevolgen ondervindt. Bv. Bedrijfsleven, specifieke groep, betrokken burgers, omwonenden.
- Uitvoerder/leverancier: partij die een rol speelt bij de realisatie van het project door mensen, middelen of deskundigheid ter beschikking te stellen. Bv. uitvoerende organisatie, toezichthouder, marktpartij.

3. Bijlage: Uitgevoerde activiteiten en gerealiseerde middelen communicatie en participatie

Fase	Wanneer	Wat	Wie
Initiatieffase	2019	Eerste schil Klankbordgroep	Afstemming met de eerste schil aan direct aanwonende
	Begin 2020	Gebiedsexcursie	Ambtenaren provincie en gemeenten
	Febr. 2020	Gebiedsexcursie	Natuur en landschapsorganisaties
	Febr. 2020	Bilateraal overleg	Via Natura
	Maart 2020	Bilateraal overleg	Waterschap Rivierenland
	16 en 18 juli 2020	Excursie Ooijse Graaf	
	13 januari 2021	Bilateraal overleg	Wethouder gemeente Berg en Dal
	9 maart 2021	Bilateraal overleg	College gemeente Berg en Dal
	April 2021	Informatieve mail	Naar eerste schil
	2 juli 2021	Gebiedsexcursie	Gemeenteraad gemeente Berg en Dal
	Gedurende hele fase	Diverse keukentafelgesprekken	Direct belanghebbenden, omwonenden, inhoudelijk betrokkenen/deskundigen
Planuitwerkingsfase	Oktober 2021	Brochure Herinrichting Ooijse Graaf	Algemeen
	20 sept – 30 nov 2021	Ter inzage legging NRD	Iedereen
	7 en 8 oktober 2021	Gebiedsexcursies	Iedereen
	12 oktober 2021	Gebiedsexcursie Commissie m.e.r.	Commissie m.e.r., provincie Gelderland, gemeente Berg en Dal, K3, Ark
	16 december 2021	Gebiedsexcursies	Omwonenden
	15 februari 2022	Klankbordgroep	Leden klankbordgroep, K3, ARK, grondeigenaar
	17 mei 2022	Klankbordgroep	Leden klankbordgroep, K3, ARK, grondeigenaar
	14 juni 2022	Klankbordgroep	Leden klankbordgroep, K3, ARK, grondeigenaar
	6 juli 2022	MER Herinrichting Ooijse Graaf + concept bestemmingsplan voor advies naar de commissie MER,	Commissie voor Milieu Effectenrapportages, Gemeente Berg en Dal, Provincie Gelderland, deskundige, K3 en Ark

		Gemeente Berg en Dal en Provincie Gelderland.	
	3 november 2022	Klankbordgroep	Leden klankbordgroep, K3, ARK, grondeigenaar, Ecologen Bureau Waardenburg en Kurstjens Ecologie
	8 februari 2023	Klankbordgroep	Leden klankbordgroep, K3, ARK, grondeigenaar
	21 maart 2023	klankbordgroep	Leden klankbordgroep, gemeente, waterschap, provincie, Witteveen en Bosch, Ark en K3.
	Gedurende hele fase	Diverse keukentafelgesprekken	Direct belanghebbenden, omwonenden, inhoudelijk betrokkenen/deskundigen
	Gedurende hele fase	Diverse bilaterale gesprekken	Bevoegd gezag
	8 september 2022	Nieuwsbrief Ooijse Graaf	Algemeen
	8 september 2022	Eindgesprek advies commissie MER	Commissie voor Milieu Effectenrapportages, Gemeente Berg en Dal, Provincie Gelderland, deskundige, K3 en Ark
	13 september 2022	Definitief Advies commissie MER	Commissie voor Milieu Effectenrapportages, Gemeente Berg en Dal, Provincie Gelderland, deskundige, K3 en Ark
	15 september 2022	Informatiebijeenkomst Ooijse Graaf	Algemeen
	November 2022	Indienen vergunningaanvragen en verzoek vaststellen bestemmingsplan	Communicatie naar iedereen
	April/mei 2023	Informatie brief en informatiebijeenkomst t.b.v. ter inzage bestemmingsplan.	iedereen

Herinrichting Ooijse Graaf

Meer waarde voor natuur, landbouw,
recreatie en klimaatadaptatie

Oktober 2021

Naar een natuurlijke klimaatbuffer met natuur, recreatie en landbouw

Iedereen laten genieten van een Ooijse Graaf met gevarieerde natuur. Een gebied waar we verdroging kunnen tegengaan en waarin rietmoeras en andere flora en fauna een nieuwe kans krijgt. Een gebied waarin de verschillende functies die in het gebied samenkomen met elkaar worden verbonden én versterkt. Dat is wat we in de Ooijse Graaf willen realiseren.

K3 en ARK Natuurontwikkeling hebben de handen ineengeslagen om samen met de omgeving te komen tot een plan voor herinrichting van de Ooijse Graaf. Een plan voor het realiseren van een gebied waarin natuur, recreatie, klimaatadaptatie en landbouw hand in hand gaan.

ARK Natuurontwikkeling is een particuliere natuurorganisatie die onderzoek verricht en initiatieven neemt voor natuurbescherming en natuurbeheer, binnen maar ook buiten Nederland. ARK is aanjager van wilde natuur. Ze werkt aan uitgestrekte, robuuste en dynamische natuurgebieden, waar natuurlijke processen hun gang mogen gaan.

De K3 organisatie is een veelzijdig bedrijf. Met haar ondernemingen werkt K3 aan landschappen voor de toekomst. Dat doet ze onder andere

door (bouw)grondstoffenwinning (zand, grind en klei). Door middel van deze grondstoffenwinning ontwikkelt K3 nieuwe natuur- en recreatiegebieden.

De afgelopen tijd zijn er vele constructieve gesprekken gevoerd met de bewoners en agrariërs van de Eindjeshof, Kraaienhof, Kappelhof, met de Thornsche Molen en met overheden. Zo zijn we gekomen tot een plan voor herinrichting van de Ooijse Graaf. In deze brochure vertellen we u graag meer over een nog mooiere Ooijse Graaf waar mens en dier straks van kunnen genieten.

Hartelijke groet,

Jan Willem van de Kamp
Directeur K3

Jos Rademakers
Directeur ARK Natuurontwikkeling

Het wordt mogelijk om in het gebied te wandelen

Het gebied is de afgelopen tientallen jaren verruigd

Wat is er aan de hand in de Ooijse Graaf?

Landbouwpercelen, enkele woningen en een beperkte hoeveelheid natuur, dat tref je aan in het gebied 'de Ooijse Graaf'. Aan de oostzijde bestaat de natuur uit een rand verdroogd rietmoeras met enkele plassen. Het waterpeil gaat er van nature op en neer met de waterstand in de naastgelegen rivier de Waal en door regenval. Van oudsher houdt het waterschap het peil voor de landbouw laag.

Droogte

Het voorjaar en de zomer worden droger. Daardoor moet de landbouw steeds meer beregenen, wat tot nog meer verdroging leidt. Van het najaar tot en met het vroege voorjaar wordt het grondwater minder aangevuld door regenval en hoge rivierwaterstanden dan mogelijk is. Dat komt omdat er een relatief laag peil wordt aangehouden door het Waterschap. Een groot deel van het water wordt afgevoerd. Dier- en plantensoorten die een waterrijke omgeving nodig hebben, hebben hier last van.

Water vasthouden is van groot belang

Door in de Ooijse Graaf het grondwaterpeil te laten stijgen, kan er meer water worden opgeslagen in de bodem. Zo functioneert de Ooijse Graaf als een natuurlijke klimaatbuffer langs de Waal. Meer water vasthouden in de Ooijse Graaf is van groot belang voor herstel van de natuur.

Ruimte voor landbouw én recreatie

Daarbij is het wel belangrijk dat er oplossingen komen voor de landbouw om 'natschade' te voorkomen. Een oplossing kan zijn om de laaggelegen landbouw te verschuiven naar hoger gelegen landbouwpercelen buiten de Ooijse Graaf. Het voordeel is dat de vrijkomende percelen benut kunnen worden voor nieuwe natuur.

Ambities koppelen en doelen realiseren

K3 en ARK Natuurontwikkeling hebben hun ambities gekoppeld: herstel en uitbreiding van de natuur met oplossingen voor de landbouw. Dit wordt gecombineerd met de Ooijse Graaf als natuurlijke klimaatbuffer. Hiermee geven wij invulling aan Europese (Natura 2000) en provinciale (Gelders Natuurnetwerk) natuurambities.

ARK heeft de beschikking over subsidies en donaties voor natuurherstel. K3 levert haar bijdrage door middel van een tijdelijke zandwinning. Tijdelijke zandwinning past op twee manieren bij de natuurontwikkeling voor de Ooijse Graaf:

- Rietmoeras kan zich alleen ontwikkelen in natte gebieden. Natte gebieden kunnen worden gerealiseerd door het afgraven van grond, waardoor er zones met ondiep open water ontstaan. In deze ondiepe zones kan rietmoeras zich ontwikkelen.
- Ook kunnen de bestaande plas Kraaijenhof en de nieuwe plas die ontstaat een belangrijke bijdrage leveren aan de ontwikkeling en het behoud van het rietmoeras. In tijden van droogte zorgen de twee plassen er namelijk voor dat het rietmoeras met water gevoed kan worden. Het nieuwe moerasgebied zal in combinatie met de huidige plas en de nieuw te creëren plas de loop van de oude Waalbedding nog beter zichtbaar maken in het landschap.

Samen werken aan de Ooijse Graaf

Het inrichtingsplan zoals in deze brochure geschetst is tot stand gekomen in nauwe afstemming tussen ARK, K3, een ecologisch adviseur, waterschap Rivierenland én de directe omgeving. Ook in de komende periode blijven we het gesprek voeren met alle betrokkenen en we nemen de ideeën die wij daarbij ontvangen zo veel als mogelijk mee in de verdere planvorming.

“ Als we er met alle betrokken partijen de schouders onder zetten, kunnen we hier iets heel moois realiseren ”

Al vele jaren is Frank Saris verbonden met de natuur. Hij studeerde biologie, was directeur van Sovon Vogelonderzoek, voorzitter van de Vogelwerkgroep Nijmegen, WetlandWacht van de Vogelbescherming en drie jaar geleden promoveerde hij aan de Radboud Universiteit Nijmegen over het leven en werk van natuurbeschermers Victor Westhoff. “Ik zie mezelf ook als natuurbeschermers. Ik probeer invloed uit te oefenen op mijn eigen omgeving. Maar ik ben niet iemand die de barricade opgaat. Ik ben onderzoeker, ik richt me op de feiten.”

Rietmoeras ontwikkelen is zó belangrijk voor de biodiversiteit

Frank Saris
Natuurbeschermers in hart en nieren

Verdroging als groot gevaar

De afgelopen jaren zag Frank met eigen ogen de Ooijse Graaf verdrogen. “Ik ben onderzoeker, maar hoefde niet veel onderzoek te doen om te concluderen dat het gebied steeds droger wordt. Je ziet het aan de wilgen. Ze zijn helemaal verdroogd en aan het afsterven. En het zat hier vol met brandnetel. Dan weet je genoeg. Een heel onwenselijke situatie als je kijkt naar planten en dieren.”

De oplossing heeft Frank ook al: “Het waterpeil in het gebied moet omhoog. Maar dat is makkelijker gezegd dan gedaan. Daarvoor zijn nu wat stappen gezet. De eerste stap was om in de boerderij te gaan wonen waar ik nu woon. Drie jaar geleden belde stichting ARK me op dat de boerderij waarin ik nu woon te koop kwam, samen met 30 hectare moeras. Dat hebben we in gezamenlijkheid gekocht: ik de boerderij met een aangrenzend stukje moeras, ARK de rest van het moerasgebied. Van mijn stukje moeras ga ik ook geen tuin maken. Dat moet weer moeras worden. Ik wil het rietmoeras hier terug hebben. Dat is zó belangrijk voor de biodiversiteit.”

Verhoging van het waterpeil

Het waterpeil verhogen is de belangrijkste voorwaarde om rietmoeras te kunnen ontwikkelen. “We hebben daar de afgelopen tijd met het waterschap over om tafel gezeten. Ik ben overigens niet de enige die graag het waterpeil omhoog wil krijgen hoor. Ook verschillende agrariërs hebben die wens. Het is in alle opzichten belangrijk voor het gebied. Het afgelopen jaar is het waterpeil trouwens al wat gestegen. Dat is goed nieuws. We weten overigens niet hoe dat precies is gekomen. Daar wordt nu onderzoek naar gedaan. Wellicht heeft het waterschap het stuwte in het gebied iets hoger afgesteld.”

Rietmoeras als magneet voor bijzondere soorten

Maar waarom richt Frank zich op het rietmoeras? “Het is een zeer schaars en enorm kwetsbaar habitatype met een aantal heel zeldzame broedvogelsoorten. Het rietmoeras met zijn bijzondere bewoners als de roerdomp, de woudaap en de grote karekiet zoals die hier ooit zaten is ook de reden dat het Natura2000-gebied is geworden. Er ligt vanuit Europa een opdracht om die soorten hier weer terug te krijgen. Dat kan alleen met vitaal rietmoeras. En in de slipstream van deze zeldzame vogelsoorten komen er andere soorten mee.”

Kers op de taart

Een beter ingerichte Ooijse Graaf zal volgens Frank verder bijdragen aan het succes. “Het waterpeil lijkt wat hoger. Laten we hopen dat dat blijvend is. En meer water in de vorm van een plas met flauwe, brede oeverzones creëert een extra schil. Dat is de kers op de taart. Dat kan heel succesvol gaan worden. Alles bij elkaar geeft het een geweldigegangssituatie om het moerasgebied substantieel te vergroten.”

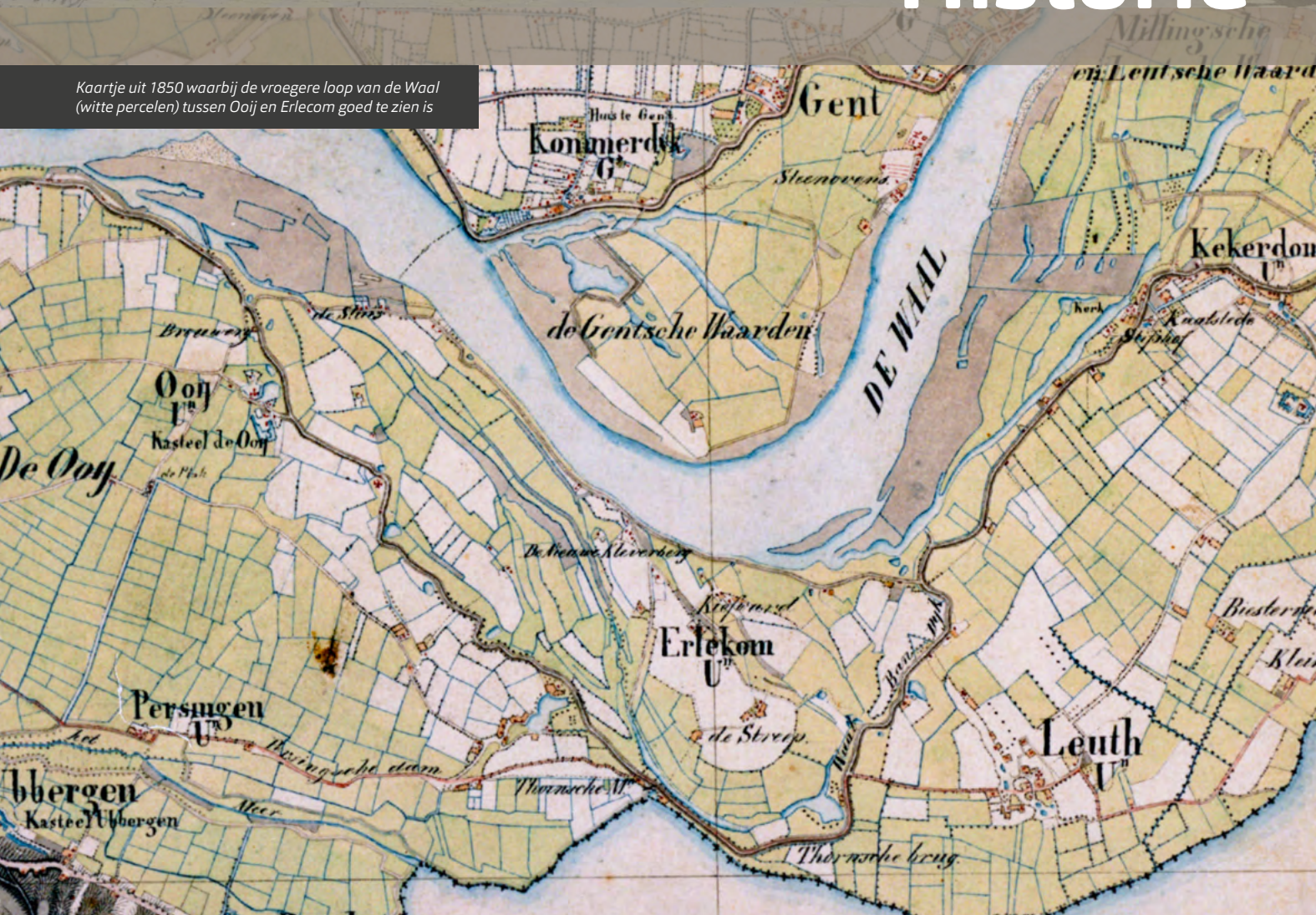
De schouders eronder

Frank droomt van een mooie toekomst voor de Ooijse Graaf. “Als we er met alle betrokken partijen de schouders onder zetten, kunnen we hier iets heel moois realiseren. Er liggen hier zulke mooie kansen! In de verdroogde zone vond je tot voor kort hoge brandnetels. Nu wordt een deel van die zone door het wat hogere waterpeil weer gekoloniseerd door rietmoerassoorten. En er staat valeriaan, watermunt en holpijp. Als je holpijp ziet, is dat een goede indicator dat er schoon kwelwater omhoog komt. Schoon water is belangrijk voor de ontwikkeling van waterriet. Maar het is ook goed voor vele vissoorten en voor de bever, de das en de otter. Nu moeten we met z'n allen doorpakken!”

Historie

Kaartje uit 1850 waarbij de vroegere loop van de Waal (witte percelen) tussen Ooij en Erlecom goed te zien is

Roerdomp

De Waal was een zandrivier, vol zandbanken en eilanden, met geulen die zich voortdurend verlegden. Van de 10e tot 12e eeuw werden er dammen en dijken gebouwd. Dat zorgde ervoor dat de rivier vanaf die tijd min of meer op dezelfde plek bleef liggen. Tot circa 1600 was de Ooijse Graaf de hoofdbedding van de Waal.

Rond 1870 is door het ophogen van de Erlecomse Dam van zomerkade tot winterdijk de Erlecomse Polder met de Ooijse Graaf binnendijs gebied geworden. Het waterpeil werd vanaf dat moment beter gestuurd en daarmee werd het gebied erg geschikt voor de landbouw.

Rond dezelfde tijd begon de baksteenindustrie met de winning van klei, en in de loop van de 20e eeuw is de klei in vrijwel de hele Erlecomse polder afgegraven. Omdat de dikste kleipakketten in de voormalige Waalbedding lagen, is onbedoeld de oude rivierloop weer in het landschap zichtbaar geworden in de vorm van plassen. Een deel van de plassen is nu rietland, andere diepe delen bleven open water. De meeste kleiputten zijn de laatste jaren echter uitgegroeid tot wilgenstruweel en bos. Ook is een groot deel van het gebied in gebruik gebleven als landbouwgebied.

Moerasgebied

De Ooijse Graaf heeft een historie als moerasgebied. In de jaren '60 en '70 kende het gebied vele soorten moerasvogels. De rietzanger, roerdomp, snor, watersnip, grote karekiet, bruine kiekendief, woudaap en sprinkhaanzanger waren veel geziene vogels. En ook de otter kwam veel voor in het gebied.

De laatste tientallen jaren is het rietmoeras in Nederland, en dus ook in de Ooijse Graaf, erg achteruit gegaan. Verdroging is daarvan de belangrijkste oorzaak. Dit heeft er ook voor gezorgd dat vele moerasvogels en ook de otter het gebied verlieten.

Het nog aanwezige rietmoeras

De Ooijse Graaf anno nu

Op dit moment bestaat de Ooijse Graaf uit landbouwgronden en grotendeels verdroogd rietmoeras. Het verdwijnen van het waterriet en de toename van land door veranderende hydrologische omstandigheden heeft ertoe geleid dat kenmerkende moeras- en rietvogels en de otter vrijwel verdwenen zijn uit het gebied.

De Ooijse Graaf is momenteel nog wel het broedgebied voor onder meer de dodaars, ijsvogel en waterral. Ook heeft de zwarte stern hier sinds het aanleggen van broedvlotjes weer haar plek. Daarnaast is er 's winters een toenemend aantal zilverreigers, klapeksters en houtsnippen te vinden. Naast de vier algemeen voorkomende amfibieën (bruine kikker, gewone pad, groene kikker en kleine watersalamander) komen ook de meer bijzondere kamsalamander en rugstreeppad in de Ooijse Graaf en omgeving nog voor.

Een gesloten gebied

De Ooijse Graaf is op dit moment niet tot nauwelijks toegankelijk. Het verruigde rietmoeras en andere begroeiing maken de Ooijse Graaf tot een gesloten gebied. Alleen vanaf de dijk is er (enigszins) zicht op het gebied.

Thornsche Molen

Ten zuiden van de Ooijse Graaf staat de Thornsche Molen; een poldermolen die hier sinds de 15e eeuw heeft gestaan, maar door een dijkdoorbraak en de Tweede Wereldoorlog is verdwenen. In 2016 is de herbouwde molen geopend. De molen bevat onder andere een restaurant en een terras en is daarmee het perfecte begin- en/of eindpunt van een wandeling of fietstocht.

Meer waarde door combineren van functies

Porseleinhoen (foto Jelle de Jong)

Het huidige moerasgebied van de Ooijse Graaf is aangewezen als Europees beschermd natuurgebied. Vanuit Natura 2000 (het Europese netwerk van beschermde natuurgebieden) is het doel gesteld om meer rietmoeras van goede kwaliteit te ontwikkelen. Daaraan willen we in de Ooijse Graaf een bijdrage leveren. Ook willen we de beleving van het gebied versterken en de verschillende functies in het gebied (natuur, recreatie en landbouw) met elkaar verbinden en versterken.

Ontwikkeling van rietmoeras

Het waterpeil is één van de sleutelfactoren als het gaat om de ontwikkeling van duurzaam rietmoeras. Door het insnijden van de rivier is de bodem van de rivier lager komen te liggen en zakt het water ongeveer een halve meter dieper weg dan in de jaren '80. Dat betekent dat ook de Ooijse Graaf sneller droog valt. Het moerasgebied valt vaak al in het voorjaar droog.

Voor herstel en ontwikkeling van rietmoeras zijn voldoende hoge voorjaarspeilen van belang. Daarom willen we het water in de Ooijse Graaf op een hoger peil vast gaan houden. Door de ontwikkeling van het rietmoeras willen we verdwenen diersoorten laten terugkeren in het gebied, waaronder de grote karekiet, roerdomp, woudaapje en de otter. Ook gaan we in overleg met de Vogelbescherming. Zij gaan ons adviseren over hoe het gebied geschikt gemaakt kan worden voor onder andere het porseleinhoen. Daarnaast willen we het rietmoeras fors uitbreiden. En we willen een natuurverbinding maken met de Millingerwaard, zodat dieren én planten kunnen profiteren van migratiemogelijkheden.

Klimaatbuffer

Wanneer uit onderzoek blijkt dat het -met respect voor andere belangen- mogelijk is, dan vragen we het waterschap om het

grondwaterpeil hoger af te stellen. Dus dat het gemaal in het gebied zo wordt afgesteld dat er minder snel water uit het gebied wordt weggepompt. Dan kan de Ooijse Graaf bij hoogwater meer water vasthouden en blijft er langer water staan. De natuur profiteert van dit extra water.

Nieuw wandelpad

De Ooijse Graaf is nu afgesloten en wordt gedeeltelijk omringd door de doorgaande weg. Om het gebied toegankelijk te maken, willen we een wandelroute creëren vanaf de Thornsche Molen. We onderzoeken nog hoe die wandelroute er precies kan gaan uitzien. Wandelaars kunnen straks in ieder geval genieten van plekken met open water, rietvelden en vergezichten. We creëren doorkijkjes richting plas Kraaijenhof en een rust- en uitkijkpunt met informatie over de ontstaansgeschiedenis van dit bijzondere gebied.

Landbouw

De bovengrond die vrijkomt bij het graven van de nieuwe plas wordt gebruikt om enkele naastgelegen landbouwgronden op te hogen, zodat ze bij een hoger waterpeil bruikbaar blijven voor de landbouw. Ook zal een deel van de landbouw worden opgeschoven naar percelen buiten de Ooijse Graaf.

Historie zichtbaar maken

De nieuwe plas die door zandwinning wordt gecreëerd, wordt zo aangelegd dat deze samen met de al aanwezige plas Kraaijenhof de oude meander (de vroegere loop van de Waal) meer zichtbaar maakt in het landschap. De vormgeving van de aan te leggen zandwinplas wordt afgeleid uit de meanderboog zoals te zien is op historische kaarten, zoals het kaartje op pagina 2.

“Ook agrarische functie zeker mogelijk laten blijven”

“Mensen zeggen vaak: óf je bent boer, of je bent gericht op de natuur. Allebei kan niet. Dat is hoe tegenwoordig de beeldvorming in elkaar steekt. Ik vind dat een enorme misvatting. Want het hoeft elkaar niet te bijten. We leven niet op een eiland. Er wordt wat van iedereen verwacht. Het is mooi dat ik nu de kans krijg om te laten zien dat het ook anders kan.” Aan het woord is Charles Jeuken, landbouwer middenin de Ooijse Graaf.

Ondernemen is aanpassen aan wat er gevraagd wordt

Charles, je hebt een duidelijke mening over hoe moderne landbouw eruit zou moeten zien...

“Haha, nou ik denk dat je je moet aanpassen aan wat er gevraagd wordt. Dat geldt voor alles en iedereen, dus ook als je agrariër bent. Je hebt maatschappelijk draagvlak nodig. Heb je dat niet, dan kun je hoog en laag springen maar dan heb je geen kansen meer om te ondernemen. Natuurlijk staat je agrarische bedrijf altijd voorop; er moet altijd een verdienmodel zijn. Maar dat kan ook samengaan met investeren in de omgeving. Er wordt meer van je verlangd dan alleen produceren. Dat je als boer meer samen met de omgeving gaat werken. Met de natuur, en de mensen eromheen. Want we moeten het samen doen. Zo zie ik het.”

En hoe geef je daar zelf invulling aan?

“Ik kijk naar hoe ik zo goed mogelijk in een natuurlijke omgeving kan ondernemen. Ik heb nu op een stukje grond een bloemrijke akkerrand neergezet. Dat heeft twee functies. Ten eerste krijgen bijen daar voedsel van, en ten tweede trekken de bloemen veel natuurlijke vijanden aan van de insecten die ik niet op m'n gewassen wil. Voor mij is het ook goed om te onderzoeken hoe dat werkt. Zijn er op de kant waar ik dat heb ingezaaid minder

Charles Jeuken
Agrariër in de Ooijse Graaf

ongewenste insecten dan verderop op het perceel? Ik doe nu ook mee met Living Lab onderzoeken van de Universiteit van Nijmegen. Zij gaan de biodiversiteit meer meetbaar maken. Daar lever ik graag een bijdrage aan.”

Hoe kijk je naar de Ooijse Graaf?

“Met gepaste trots kan ik wel zeggen dat mijn familie al vele generaties heeft bijgedragen aan deze buitengewoon mooie omgeving. Ik vind het een van de mooiste gebieden van Nederland. Maar er is wel dringend onderhoud nodig, anders verlandt het en verdwijnt de typerende afwisseling van waterriet, water en groen. Vroeger ging ik op bepaalde plekken schaatsen. Daar stond altijd water. Nu zijn er steeds meer plekken waar ook in de wintermaanden weinig of geen water staat. Dat is zonde. Door op de juiste manier te investeren kun je de continuïteit van dit mooie gebied waarborgen en kunnen maatschappelijke en natuurlijke processen zich nog blijven ontwikkelen.”

Welke rol zie je daar voor jezelf in?

“Ik heb hier nogal wat natuurgrond liggen, dus sowieso wil ik graag faciliteren dat mensen van het gebied kunnen genieten. Maar ook dat ik kan laten zien dat

ik als agrarische ondernemer ook de inspanning lever voor de natuur. Dat is denk ik de toekomst. Ik heb een landbouwbedrijf in een mooie natuurlijke omgeving. Dat geeft ook hele mooie kansen. De Ooijse Graaf zit in mij verankerd. Ik wil voor nu en in de toekomst het beste voor mijn bedrijf en voor dit gebied.”

Wat is je wens voor de toekomst?

“Dat we met alle partijen op een constructieve manier met elkaar om blijven gaan. Dat we elkaar respecteren zodat partijen als ARK kunnen zeggen: we hebben er mooie natuur bij gekregen. Maar dat er ook iets in zit voor de agrariërs in het gebied. Dat iedereen straks kan zeggen: het is een mooi project, zonder beperkingen. Dat vind ik heel belangrijk en daar wil ik graag aan bijdragen.”

En over de toekomst gesproken: je zoons werken al hard mee in het bedrijf...

“Haha, ja ik vind het mooi om te zien hoe ze nu helpen en meedenken. Natuurlijk denk ik ook na over de verdere toekomst, over de continuïteit van het bedrijf. Mijn zoons zijn allebei potentiële boeren. Maar wat hun keuze gaat worden, moeten ze uiteraard zelf bepalen. Ze moeten het vanuit zichzelf willen.”

Inrichtingsplan

1 Nieuw aan te leggen plas

We leggen een nieuwe plas aan die samen met plas Kraaijenhof de oude Waalmeander zichtbaar maakt. Het ontwerp van de plas zorgt daarbij voor optimale ontwikkelingsmogelijkheden voor rietmoeras, het behoud van de landbouwfunctie in het gebied en de mogelijkheid om te wandelen.

2 Bestaand rietmoeras

Waardevol rietmoeras dat een goede basis biedt voor de ontwikkeling tot kwalitatief goed rietmoeras.

3 Herstel verdroogd rietmoeras

Verdroogd en verruigd rietmoeras herstellen we door het kappen van wilgenstruwelen, het afgraven van toplagen en het verwijderen van kleidammen. Op deze manier ontstaan er weer betere condities voor optimaal rietmoeras.

4 Nieuw aan te leggen rietmoeras

Het bestaande rietmoeras in de Ooijse Graaf wordt met 13,5 hectare uitgebreid. Daarnaast wordt er gezocht naar een locatie voor nog eens 4,5 hectare rietmoeras.

5 Ophogen voor landbouw

Het rietmoeras heeft baat bij hogere grondwaterstanden dan dat op dit moment het geval is. Om tegelijkertijd ook goede landbouwgrond te behouden, hogen we de landbouwgronden wat op.

6 Aanleggen kade

Door een kade tussen de nieuwe plas en het rietmoeras kan er in droge periodes gecontroleerd water in het rietmoeras worden gebracht. Daarmee gaan we verdroging van het rietmoeras tegen.

7 Nieuw aan te leggen pad

We willen een wandelroute creëren vanaf de Thornsche Molen. We onderzoeken nog hoe die wandelroute er precies kan gaan uitzien.

8 Vogelkijkhut

Het rietmoeras trekt veel (zeldzame) vogelsoorten aan. We realiseren een vogelkijkhut van waaruit de vogels goed te bekijken zijn.

9 Verbinding met Millingerwaard

Al jaren leeft er bij natuurorganisaties de wens om de Millingerwaard te koppelen met de hoger gelegen stuwwal. Dit plan voorziet in een verbinding waar ook de buitendijks grazende runderen gebruik van kunnen maken. Door middel van een binnendijkse hoogwater vluchtplaats kunnen de runderen jaar rond in het gebied van de Millingerwaard verblijven.

10 Bestaande plas (Kraaijenhof)

De bestaande plas Kraaijenhof gaat samen met de nieuwe plas de contouren van hoe de Waal van circa 1300 tot 1600 liep goed in beeld brengen. Plas Kraaijenhof wordt betrokken in het plan zodat het hele gebied zich optimaal kan gaan ontwikkelen.

“Vraagstukken waar we in heel Nederland mee te maken hebben, komen hier bij elkaar”

Vijf jaar geleden besloten de broers Ap en Wim Hilhorst samen met hun partners Myriam en Sjannie op zoek te gaan naar een plek om bij elkaar te wonen. Toen ze op de dijk stonden en boerderij de Kraaijenhof en de bijbehorende plas zagen, waren ze meteen verkocht. “En nu genieten we elke dag meer van dit gebied. Er komt hier zoveel samen; natuur, landbouw, klimaatuitdagingen. Het is geweldig om te zien hoe iedereen hier de handen ineen slaat om er in alle opzichten een nog mooier gebied van te maken. En wij mogen daar middenin wonen.”

Met elkaar kun je hier iets moois creëren

*Wim en Sjannie en Ap en Myriam
Wonen aan de oevers van de Kraaijenhofse plas*

Een droom in vervulling

Vijf jaar geleden hadden Ap en Myriam het idee om buitenaf te gaan wonen. Ap: “We woonden met heel veel plezier in Nijmegen. Maar het idee om buitenaf te gaan wonen trok ons steeds meer. Wel wilden we graag in de omgeving van Nijmegen blijven wonen. De Ooijpolder was voor ons de natuur. We gingen er regelmatig fietsen. En Myriam zei altijd al dat ze graag nog eens in de Ooijpolder zou willen wonen.”

Ook Wim en zijn vrouw Sjannie hadden het idee om ‘ergens buiten’ te gaan wonen. Sjannie: “En toen zei Myriam tijdens een familie-etentje ineens: zullen we anders met z’n vieren iets zoeken? En nu zitten we op deze unieke plek! We wonen er nu een jaar maar sturen elkaar nog elke avond foto’s van de zonsondergang bij het water. Dat we hier terecht zijn gekomen, is geweldig.”

Myriam: “En het is ook niet bij ons vieren gebleven. We wonen hier straks met twaalf mensen. De grote boerderij hebben we opgedeeld in vijf verschillende woonhuizen. Dat was vanaf het begin ons idee.”

Respect als sleutel

Op de vraag waar ze het meest van genieten, zijn ze eensgezind: het geweldige landschap waar ze iedere dag in wakker mogen worden. Wim: “En dat wordt elke dag mooier. Aan alle kanten die ruimte, het uitzicht. Fantastisch!” Sjannie: “En al dat leven om ons heen. We horen zoveel vogels en we zien zwanen en reeën.”

Maar ze zien ook de uitdagingen waar het gebied voor staat. Ap: “Vraagstukken waar we in heel Nederland mee te maken hebben, komen in dit relatief kleine gebied bij elkaar: Hoe we omgaan met de natuur, met de gewenste biodiversiteit en de manier waarop we in Nederland landbouw bedrijven. Als ik zie hoe onze buurman Charles Jeuken als landbouwer z’n enorme best doet om z’n bedrijf goed te runnen, met oog voor zijn omgeving, heb ik daar veel respect voor. En na een uurtje heb praten met Frank Saris, een andere buurman, voel ik me een leek. Geweldig wat hij weet over de natuur en hoe hij zich inzet voor biodiversiteit. Op het oog zijn het misschien tegenovergestelde belangen, maar als je goed met elkaar in gesprek blijft en elkaar respecteert zoals ik dat bij die mannen zie, kan er juist ook iets heel moois uit voortkomen.”

Myriam ziet ook kansen voor kleinschalige recreatie: “Er fietsen hier veel mensen over de dijk, en ik weet dat ze in Erlecom bezig zijn met het Erlecommetje, een wandelroute door dit gebied. Ook voor de mensen die hier komen recreëren zou het leuk zijn wanneer er nog meer wandel- of struinmogelijkheden komen.”

Van mooi wonen naar prachtig wonen

De stellen zien de mogelijkheden om het gebied nog verder te ontwikkelen. Wim: “Het is mooi dat alle betrokken partijen samen zijn gekomen. Dat samenspel maakt de ontwikkeling denk ik ook mogelijk voor iets moois en toekomstbestendigs. Begrip voor elkaar hebben en houden is daarbij het meest belangrijk. En daarnaast heb ik ook nog wel een ultieme droom: dat de Kraaijenhof nog wordt opengesteld voor runderen en paarden die in de uiterwaarden lopen. Dat zou ik helemaal geweldig vinden.” Ap: “Door het plan zoals het er nu ligt, kan het alleen maar mooier worden. Er wordt niet zomaar een gat gegraven, maar er wordt met een aansprekende natuurorganisatie en bewoners gekeken naar het totaalplaatje. Ik denk dat er een mooi evenwicht kan ontstaan tussen natuurherstel, de agrarische functie en recreatie. We wonen hier nu al mooi. Straks wonen we hier prachtig!”

Contact

Wij kijken ernaar uit om dit plan samen met alle betrokken partijen en met de omgeving verder vorm te gaan geven.

Heeft u vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze brochure? Wij staan u vanzelfsprekend graag te woord. U kunt contact opnemen met:

- **Koen Akkerman**

Projectleider K3
k.akkerman@k3.nl
06 12 51 22 96

- **Anke Dielissen**

ARK Natuurontwikkeling
anke.dielissen@ark.eu
06 10 65 62 69

Wanraaij 2
6673 DN Andelst
Postbus 200
6660 AE Elst (Gld)
Tel. 024 348 88 00
info@k3.nl
www.k3.nl

Molenveldlaan 43
6523 RJ Nijmegen
Tel. 06 20 44 97 81
info@ark.eu
www.ark.eu

Ooijse Graaf

Nieuwsbrief

September 2022

Even bijpraten...

K3 en ARK Natuurontwikkeling hebben de handen ineengeslagen om in afstemming met de omgeving een plan te maken voor de aanleg van een nieuw natuurgebied in de Ooijse Graaf. Daarvoor zijn vorig jaar gebiedsexcursies georganiseerd en hebben we de afgelopen maanden onder andere verschillende onderzoeken uitgevoerd. Via deze nieuwsbrief praten we u daar graag over bij.

Over de afgelopen maanden

Vorig najaar hebben we tijdens excursies door het gebied uitgelegd hoe wij de Ooijse Graaf van de toekomst voor ons zien. Ook hebben we toen het inrichtingsplan voor de nieuwe plas en het nieuwe rietmoeras gepresenteerd. Tijdens en na

de gebiedsexcursies en in gesprekken met onder andere de betrokken overheden, buurtbewoners en een speciaal opgerichte klankbordgroep hebben we input op het plan ontvangen. Ook hebben we de afgelopen maanden verschillende onderzoeken uitgevoerd. Op basis van de ontvangen input en de onderzoeken hebben we het inrichtingsplan verder uitgewerkt. Alle onderzoeken zijn gebundeld in een milieueffectrapport. Daarover leest u meer op de achterzijde van deze nieuwsbrief.

In goede samenwerking

Het plan voor de aanleg van dit nieuwe natuurgebied is actueler dan dat we een jaar geleden hadden kunnen bedenken. Het gesprek over het deels uit gebruik nemen van agrarische grond en aanleggen van natuur wordt landelijk uitgebreid gevoerd. Door samen te werken met agrariërs en natuurorganisaties met oog voor elkaars belangen kunnen oplossingen als deze tot stand komen.

In het plan wordt 33 hectare agrarische grond omgevormd tot nieuwe (rietmoeras)natuur en open water. Daarbij gaat het agrarische bedrijf Eindschenhof als grondeigenaar het natuurbeheer uitvoeren en wordt het natuurgebied deels opengesteld voor de omgeving. Voor het beheer is een beheerplan opgesteld waarbij ook de beheerders van de naastgelegen bestaande natuurgebieden zijn betrokken.

Dit willen we in de Ooijse Graaf realiseren

Het huidige rietmoeras in de Ooijse Graaf wordt steeds droger. Daarvan hebben planten en dieren last. Het plan is om aansluitend op het huidige rietmoeras een groot oppervlak aan nieuw rietmoeras en water aan te leggen om hiermee ook meer water vast te houden. Ongeveer 33 hectare akkerbouwgrond wordt zo omgevormd naar natuur. Het bestaande rietmoeras wordt daardoor flink groter en zal dan beter functioneren. Dat is belangrijk voor veel verschillende planten en vogelsoorten als de grote karekiet, de roerdomp en het woudaapje.

Verder wordt het gebied beter beleefbaar door het realiseren van diverse wandelroutes en een vogelkijkhut. Daarnaast zal het natuurgebied deels toegankelijk zijn om te struinen. De tijdelijke winning van zand is de drager van deze ontwikkeling.

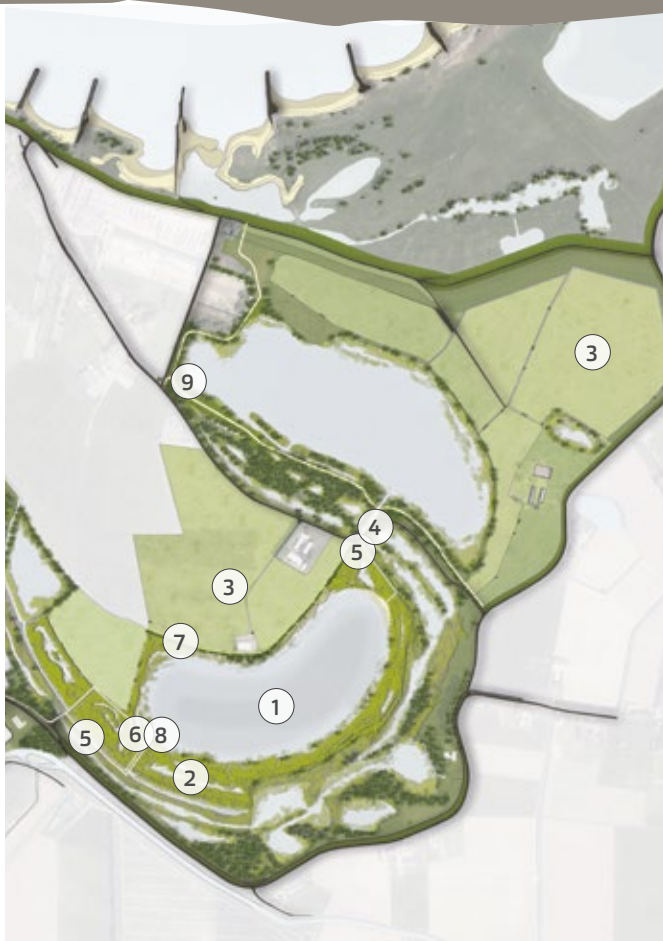

De Ooijse Graaf verdroogt

Het inrichtingsplan

Naar aanleiding van alle gesprekken en onderzoeken is het inrichtingsplan op een aantal punten aangepast. Er is een wandelroute ingepast van de Thornsche Molen naar de vogelkijkhut (6), en een vanaf de Erlecomseweg door de Kraaijenhof de dijk op (9). Beide routes zijn ook toegankelijk voor mindervaliden. Verder is het buiten het broedseizoen mogelijk om langs de zuidzijde van de nieuwe plas te struinen tot aan de vogelkijkhut. Ten noorden van de nieuwe plas komt op de scheiding tussen landbouw en natuur een struweelhaag met kruidenrijke zone. Om de leefgebieden van moerasvogels zo groot en robuust mogelijk te maken wordt het nieuwe rietmoeras aansluitend aan het bestaande moeras aangelegd.

- 1 Nieuwe plas met waardevolle oevers
- 2 Circa 13 hectare rietmoeras
- 3 Ophogen landbouwgebieden
- 4 Otterpassage
- 5 Afwatering d.m.v. nieuwe stuw
- 6 Vogelkijkhut
- 7 Struweelhaag met kruidenrijke zone
- 8 Wandelroute Thornsche Molen – vogelkijkhut
- 9 Wandelroute Erlecomseweg naar de dijk

De onderzoeken

Voor de aanleg van het nieuwe natuurgebied is onderzoek gedaan naar de verwachte effecten op de omgeving. Alle uitgevoerde onderzoeken zijn gebundeld in een milieueffectrapport (MER). Het MER brengt de milieugevolgen van een plan in beeld. Zo kunnen overheden de milieueffecten meenemen bij hun besluit over het plan. Het MER wordt momenteel beoordeeld door een onafhankelijke commissie van deskundigen (de Commissie m.e.r.). Deze commissie beoordeelt of de gevolgen voor het milieu en de omgeving van dit project voldoende zijn onderzocht voordat de overheid een besluit over dat project neemt. We verwachten dat de commissie deze maand haar advies uitbrengt.

In zijn algemeenheid kunnen we aangeven dat het plan positieve effecten op het milieu/de omgeving heeft. Door het omvormen van landbouwgrond naar natuur zitten deze positieve effecten logischerwijs met name op aspecten als luchtkwaliteit, ecologie en biodiversiteit. Maar ook op het gebied van bijvoorbeeld recreatie zijn er positieve effecten, omdat de nieuwe natuur ook deels toegankelijk gemaakt wordt. Daarnaast blijft de continuïteit van de omliggende agrarische bedrijfsvoering behouden.

Voor de uitvoeringsactiviteiten van vier tot zes jaar zijn de effecten over het algemeen neutraal. Hinder voor de omgeving voorkomen wij zoveel mogelijk door het gewonnen zand per schip af te voeren; er is geen sprake van vrachtwagens op de weg. Verder plaatsen we de tijdelijke installatie die nodig is voor het zeven van het zand zo ver mogelijk van woningen: direct ten oosten van de steenfabriek. Ook schermen we de installatie aan de oostkant af door een tijdelijke grondwal met beplanting.

Waterhuishouding

Verder is de invloed van de nieuwe plas op de waterhuishouding onderzocht. Hieruit blijkt dat het aanleggen van de nieuwe plas een positief effect heeft op de natuur en de directe omgeving. Er is namelijk meer en langer water voorradig tijdens het voorjaar en de zomer. Ook kan er bij hoogwater meer water gebufferd worden, waardoor in natte periodes overlast voor de landbouw afneemt.

Ophogen streefpeil

Er is duidelijk geworden dat het ophogen van het streefpeil bovenop de voorgenomen herinrichting een extra positief effect heeft op de natuur. Op dit moment wordt samen met Waterschap Rivierenland onderzocht of het waterpeil op termijn verhoogd kan worden. Hierbij wordt specifiek gekeken naar maatregelen die genomen kunnen worden om wateroverlast te voorkomen. Daarbij is het uiteraard het uitgangspunt om dit alleen te doen als dit zonder negatieve effecten op omliggende landbouwgronden en woningen gerealiseerd kan worden.

Wanneer blijkt dat Waterschap Rivierenland het wenselijk en haalbaar vindt om het waterpeil op te zetten, dan zal het waterschap zelf een procedure opstarten om een streefpeilplan vast te stellen. Als onderdeel van de procedure om te komen tot een streefpeilenplan zal het waterschap ook afstemming zoeken met belanghebbende organisaties. Daarna zal er een mogelijkheid tot formele inspraak volgen.

Meer informatie?

Wilt u meer informatie over de uitgevoerde onderzoeken? Neem dan contact op met Koen Akkerman. Zijn gegevens vindt u hiernaast.

Beleven van de Ooijse Graaf

Tijdens het uitwerken van het inrichtingsplan is er al veel van gedachten gewisseld over de optimale balans tussen rust en beleven. De natuur is uiteraard gebaat bij rust, maar we willen het gebied ook op een passende manier beleefbaar maken. We denken daarin een goede mix te hebben gevonden. Op een aantal plekken wordt een halfverharde wandelroute aangelegd (ook geschikt voor mindervaliden) en op andere plekken kan gestruind worden.

Vogelkijkhut 'De Eendenkorf'

Nabij de Thornsche Molen wordt op de grens van het nieuwe rietmoeras en het water een vogelkijkhut geplaatst. De plek is zo gekozen dat de nieuwe natuur zo min mogelijk verstoord wordt. Wandelaars krijgen vanuit de hut een prachtig uitzicht op het rietmoeras en het open water. Zowel de vogelkijkhut als het pad er naartoe wordt geschikt gemaakt voor minder validen.

Vogelbescherming Nederland plaatst in de vogelkijkhut informatiepanelen over soorten die in de Ooijse Graaf hun thuis kunnen vinden. Bijzondere soorten als het woudaapje, de grote karekiet en de roerdomp, maar ook meer 'algemene' soorten als de blauwborst, kleine karekiet, rietgors, rietzanger en ijsvogel.

Planning

We streven ernaar om in het laatste kwartaal van 2022 de vergunningaanvragen in te dienen. Als deze stap gezet wordt, informeren wij u daar uiteraard over.

Contact

Heeft u vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze nieuwsbrief? Wij staan u vanzelfsprekend graag te woord. U kunt contact opnemen met:

K3

Koen Akkerman
k.akkerman@k3.nl
024 3488800

ARK Natuurontwikkeling

Anke Dielissen
anke.dielissen@ark.eu
06 10 65 62 69

